

วารสารพระธรรมทูต

Journal of Dhammaduta

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2566

Vol.3 No.1 January - June 2023

ISSN : xxxx xxxx (Online)

วิทยาลัยพระธรรมทูต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสารพระธรรมทูต

Journal of Dhammaduta

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2566)

Vol. 3 No. 1 (January – June 2023)

ISSN XXXX-XXXX (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารพระธรรมทูต กำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

เพื่อส่งเสริมการกระตุ้นให้เกิดความรู้ทางวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ งานสร้างสรรค์ พุทธนวัตกรรม หรือการพัฒนาพระธรรมทูต

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารพระธรรมทูต จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารพระธรรมทูต อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารพระธรรมทูต ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารพระธรรมทูต

The Journal of Dhammaduta published twice a year (Issue 1: January - June, Issue 2: July - December). It's aims to promote research and disseminate research articles and academic papers to researchers, scholars, professors, and graduate students.

The aim is to stimulate the creation of academic knowledge in the field of Buddhism, its integration with modern science, creative work, Buddhist innovation, or the development of the Dhammaduta.

Articles submitted for publication in the Journal of Dhammaduta should not have been previously published or under consideration for publication elsewhere. Authors of the articles must adhere to the criteria for submitting academic articles or research papers for publication in the Journal of Dhammaduta rigorously. Additionally, the citation system must follow the journal's standards and the opinions expressed in the articles in the Journal of Dhammaduta are the

responsibility of the authors and do not necessarily reflect the views and responsibilities of the journal's editorial board.

• **เจ้าของ**

วิทยาลัยพระธรรมทูต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาคารเรียนรวม ห้อง D300 79 หมู่ที่ 1 ตำบลลำไทร

อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทร 035248000, 099-648-4372, 092-690-9757

dhammaduta@mcu.ac.th

<https://so14.tci->

[thaijo.org/index.php/Dhammaduta](https://so14.tci-thaijo.org/index.php/Dhammaduta)

• **Owner**

Dhammaduta College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Zone D, D300, 3rd floor, Academic Building,

79 M.1 Lamsai , Wangnoi, Phra Nakhon Si

Ayutthaya, 13170, Thailand.

Tel. +66 35 248 000

099-648-4372, 092-690-9757

dhammaduta@mcu.ac.th

<https://so14.tci->

[thaijo.org/index.php/Dhammaduta](https://so14.tci-thaijo.org/index.php/Dhammaduta)

• **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

• **บรรณาธิการบริหาร**

พระมหาประยูร โชติวโร,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• **กองบรรณาธิการ**

พระมหาไพฑูรย์ ปนตนนโท,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูใบฎีกาแสงเอื้อง นรินโท,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาวิเชียร สุธีโร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาศกดิ์ชาย โกวิท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• **Advisor**

The Rector

Vice-Rector for Academic Affairs

Vice-Rector for Foreign Affairs

• **Executive Editor**

Dr.Phramaha Prayoon Jotivaro

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

• **Editorial**

Dr.Phramaha Paitoon Pantanando

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phraphrubaidika Seng Hurng Narindo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phramaha Wichian Sudhiro

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phramaha Sakchai Kovido

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระมหาโกศล ธีรปญโญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาทองเก็บ ญาณพล,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูธรรมธรรวเดชา อคฺคเตโช,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.บุญมี พรธษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

• ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหากฤษณ กิตติภทฺโท (เป้าทอง)

มือถือ: 099-6484372 Line ID: bigkoos

อีเมล: kritsana.bao@mcu.ac.th

พระมหาชัยพร อมรปญโญ

มือถือ: 092-690-9757 Line ID: chaiyaporn8722

อีเมล: chaiyaporn.rit@mcu.ac.th

• ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

นายอเนก นกอินทรี: Mr. Anek Nokinsi

• ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหากฤษณ กิตติภทฺโท (เป้าทอง): Phramaha Kritsana Kittibhaddo (Baotong)

พระครูใบฎีกาธนพล วรสีหพล (วรสิงห์): Phrakrubaidika Thanaphon Varasihabalo (Worasing)

นายลิขิต บุญละคร: Mr. Likhit Boonlakorn

• จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระมหาวิเชียร สุธีโร (สิงห์คิบุตร), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Wichian Sudhiro (Singkibutra)

พระมหาศักดิ์ชาย โกวิท, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Sakchai Kovido

พระมหากฤษณ กิตติภทฺโท (เป้าทอง), ผู้ประสานงานวารสาร: Phramaha Kritsana Kittibhaddo (Baotong)

พระมหาชัยพร อมรปญโญ, ผู้ประสานงานวารสาร: Phramaha Chaiyaporn Amarapanyo

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

Phramaha Kosol Dhirapanyo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phramaha Thongkeb Yanapalo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phrakruthammathon Waradecha Agghatejo

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Boonmee Phansa

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

• Coordination and Management

Phramaha Kritsana Kittibhaddo (Baotong)

Tel. 099-6484372 Line ID: bigkoos

Email: kritsana.bao@mcu.ac.th

Phramaha Chaiyaporn Amarapanyo

Tel. 092-690-9757 Line ID: chaiyaporn8722

Email: chaiyaporn.rit@mcu.ac.th

JDHA
Journal of Dhammaduta

บทบรรณาธิการ

วารสารพระธรรมทูต มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และผู้สนใจทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ส่งและเผยแพร่บทความวิจัยมาตรฐาน บทความวิชาการ บทความวิจารณ์ หนังสือ บทความปริทัศน์ และบทความพิเศษสู่สาธารณชน อีกทั้งเป็นการยกระดับผลงานวิชาการให้เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ วารสารพระธรรมทูต หวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้เพื่อการค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ

ทั้งนี้ วารสารพระธรรมทูตเปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็น พุทธศาสนา ปรัชญา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนา ชุมชน การศึกษา จิตวิทยา การพัฒนาพระธรรมทูตและสหวิทยาการประยุกต์ใน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2566) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งวารสารพระธรรมทูต ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิตองค์กร ชุม และสังคมให้เจริญก้าวหน้าอย่างอารยธรรมยิ่งขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารพระธรรมทูต ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์นักวิชาการตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่านหากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขออภัยไว้ด้วยความยินดี

(พระมหาประยูร โชติวิโร,ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(4)
บทความวิจัย: Research Articles	
การพัฒนาแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มทักษะการฟังของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5: Development of English Learning Innovation Model for Enhancing Listening Skills of Grade V Students.....	1-11
ศิริประภา แก้วบุญไสย <i>Siriprapa Kaewboonsai</i>	
บทความวิชาการ: Academic Articles	
การพัฒนาการเมืองกับการตื่นตัวของประชาชนในการเลือกตั้ง : Political Development And People’s Awareness In Elections.....	12-21
พระพรชัย สารสุวรรณ <i>Pronchai Sansuwan</i>	
ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน: สิ่งที่ทำนายผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: Adaptive Leadership: The Challenging of Local Government Executives	22-31
ภักชуда พูนสุวรรณ <i>Pakchuda Poonswan</i>	
ปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด: The Problem of Exploitation from the Temple.....	32-41
พระธวัช วิริโย <i>Phra Tanut Wiriyo</i>	
ครูดี ศิษย์ดี มีอนาคตดี ในสังคมชาวพุทธ: Good Teachers, Good Students and Having a Good Future in Buddhist Society.....	42-54
พระมหาภูมิพัฒน์ ญาณวุฑฺโฒ (คำมี) <i>Phramaha Phumiphat Yanawuttho (Commee)</i>	

การพัฒนาแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มทักษะการฟัง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*

Development of English Learning Innovation Model for Enhancing Listening Skills of Grade V Students

ศิริประภา แก้วบุญไสย¹

Siriprapa Kaewboonsai¹

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Teaching English, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: siriprapa.kae@mcu.ac.th¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความร่วมมือในการเรียนรู้และการนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแจ้งตราดคลองไทรจำนวน 15 คน ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2564 ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 5 สัปดาห์สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการฟังโดยใช้นิทานเป็นสื่อให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติเป็นเวลา 3 สัปดาห์ จำนวน 9 คาบ ระยะที่สอง คือ การฝึกปฏิบัติจริงนอกห้องเรียน โดยจัดแสดงละครและการเล่านิทาน เป็นเวลา 2 สัปดาห์จำนวน 6 คาบ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการฟังโดยใช้นิทานเป็นสื่อ จำนวน 7 แผน แบบทดสอบวัด ความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษก่อนและหลังการทดลอง แบบสังเกตพฤติกรรมด้านการฟัง แบบประเมินตนเองด้านการฟังภาษาอังกฤษ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่แบบไม่อิสระจากกัน (t-test for dependent samples) และ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูป SPSS

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์จากแบบสังเกตพฤติกรรมด้านการฟังและ แบบประเมินตนเองด้านการฟังภาษาอังกฤษ ที่แสดงถึงพัฒนาการด้านทักษะการฟังของนักเรียนในการใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้
2. นักเรียนมีพัฒนาการด้านความร่วมมือในการเรียนรู้และการนำประโยชน์จากการเรียนรู้ ไปใช้

*Received March 8, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted June 5, 2023

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้; ทักษะการฟัง; นิทานภาษาอังกฤษ

Abstract

The purpose of this study was to enhance the listening ability and desirable characteristics, namely cooperative learning and applying the learned skill of Prathomsuksa Five students by using English tales. The subjects were 15 Prathomsuksa six students at Banjangtradchongsai School, Ayutthaya in the first semester of academic year 2021. They were selected by simple random sampling. The experiment was carried out in a five-week time: nine class periods of sixty minutes each. For the first phase, they were taught in the classroom for 3 periods. In the second phase they practiced in real situations to dramatization and telling stories for 6 periods. The instruments used in this study were seven lesson plans on English tales, a pre-posttest of listening test, the teacher's observation form and the students' self-assessment form. The data were statistically analyzed by mean scores, percentage standard deviation and t-test for dependent samples.

The results founding

1.The findings of this study indicated that listening ability of the subjects was enhanced higher than before the experiment at the .01 level of significance. This result is supported by the analysis of the data from the teacher's observation form and the students' self-assessment form.

2. The subjects have developed cooperative learning skill. They have also shown the ability in applying the learned skill as a tool for knowledge enhancement and entertainment.

Keywords : English learning innovation model; Listening Skill; English Tales

บทนำ

สังคมโลกปัจจุบันการเจริญเติบโตของเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้สร้างสภาพโลกที่ไร้พรมแดน ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศสามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว ในการติดต่อสื่อสารภาษา ถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้วิทยาการอื่น ๆ ตลอดจนการประกอบอาชีพ การที่นักเรียนจะสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้นั้น นักเรียนจำเป็นต้องฝึกฝนทักษะ

ทั้งสี่ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนไปพร้อมๆกัน อีกทั้งยัง สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง ซึ่งในบรรดาทักษะการใช้ภาษา ทักษะการฟังเป็นทักษะที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ และเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะพัฒนาความสามารถในทักษะอื่น (บัญชา อึ้งสกุล, 2545 : 53)

การฟังเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ทำให้นักเรียน สามารถจดจำโครงสร้างและคำศัพท์ของภาษา ถ้านักเรียนมีโอกาสฟังภาษาที่เรียนมามาก การเรียนรู้ภาษาก็เกิดขึ้นได้ง่าย แต่ถ้านักเรียนขาดโอกาสในการฟัง การเรียนรู้ภาษาก็อาจเป็นไปได้ช้า ดังนั้น ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง นักเรียนควรมีโอกาสฟังมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (Doff, A., 1989 : 198-199) การฟังเป็นทักษะที่นักเรียนรู้สึกว่ายาก เพราะ คำพูดที่ได้ยินจะผ่านหูผู้ฟังในช่วงเวลาสั้น คำและประโยคต่างๆ ติดต่อกันมาอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง ถ้าผู้ฟังไม่สามารถตามได้ทัน ก็จะไม่เข้าใจ และคิดว่าผู้พูดพูดเร็วจึงจับใจความสำคัญไม่ทัน จำแนกเนื้อหาไม่ได้ทั้ง ๆ ที่ผู้พูดพูดอย่างเป็นธรรมชาติด้วยความเร็วปกติที่เจ้าของภาษาเข้าใจ อีกทั้งผู้ฟังต้องการฟังทุกคำให้เข้าใจเหมือนการอ่านหนังสือซึ่งสามารถเห็นได้ทุกตัวอักษรจึงแม้แต่คิดถึงข้อความที่ยังไม่เข้าใจ ทำให้สับสนและไม่เข้าใจเมื่อฟังข้อความต่อไป (จารุพรรณ เพ็งศรีทอง, 2544 : 171-175)

นักเรียนส่วนมากไม่สามารถจำเนื้อหา โดยเฉพาะข้อความยาวๆและบางครั้งไม่เข้าใจความหมายของเนื้อหาที่ได้ยิน ปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ มาจากการที่ผู้ฟังต้องการฟังทุกคำให้เข้าใจและแยกไม่ออกว่าข้อความใดเป็นเนื้อหาสำคัญ (Underwood, M., 1993 : 19)

แม้ว่าทักษะการฟังจะมีความสำคัญดังได้กล่าวมาแล้วแต่จากการศึกษาวิจัยการจัดการ เรียนรู้ ภาษาอังกฤษของ จารุพรรณ เพ็งศรีทอง พบว่านักเรียนได้รับการฝึกทักษะการฟังน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับทักษะอื่น การจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่เน้นการฝึกทักษะการอ่าน และการเขียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ผลจากการสังเคราะห์งานวิจัยการสอนภาษาอังกฤษ ของ พันธณีย์ วิหคโต พบว่าครูในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 86 ไม่จบวิชาเอก ภาษาอังกฤษโดยตรง จึงขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา และขาดทักษะการสอน โดยเฉพาะด้าน การสอนฟังและพูด (พันธณีย์ วิหคโต, 2546 : 24-27)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของทักษะการฟัง ครูผู้สอนภาษาอังกฤษจึงมีหน้าที่ใน การช่วยนักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถในการฟังมากยิ่งขึ้น โดยเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับความสนใจของนักเรียน จากการศึกษาพบว่า มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวคิดการจัด การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการฟัง นิทานสามารถใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะนำมาสอนแบบ บูรณาการทักษะทั้งสี่ หรือแยกสอนแต่ละทักษะก็ตาม (Taylor, E.K., 2000 : 4-15) ทั้งนี้ เพราะเนื้อเรื่องในนิทานมีการเรียงลำดับเหตุการณ์ซึ่งนักเรียนสามารถคาดเดาเหตุการณ์การใช้คำ เหตุการณ์ที่คล้ายๆกัน ช่วยให้นักเรียน จำคำศัพท์ประโยค รวมทั้ง โครงสร้างทางไวยากรณ์ (อภิญา เบญจวรรณกร, 2540 : 40-46) นอกจากนี้ภาพที่ใช้ประกอบนิทานสามารถสื่อความหมายได้ ซึ่งสอดคล้องกับ อภิญา เบญจวรรณกร และ ประนอม สุรัสวดี ซึ่งกล่าวว่าการเล่านิทานสามารถสร้างความก้าวหน้าในการฟังการจำ คำศัพท์รูปประโยค เพราะเด็กสามารถรู้ความหมายจากเรื่องในนิทานภาษาอังกฤษได้ แม้จะยังไม่เข้าใจ

โครงสร้างทางไวยากรณ์ อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนรู้โดยใช้นิทานควรคำนึงถึงรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อ ดึงดูดความสนใจในการเรียนรู้ของนักเรียน จากการศึกษาพบว่านิทานมีหลากหลายรูปแบบ ครูผู้สอน สามารถเล่านิทานให้น่าสนใจได้หลากหลายวิธี วยุพา ทศตะ ได้ศึกษาผลของการเล่านิทาน และนำเสนอการเล่านิทานแบบต่างๆเช่นการเล่านิทานประกอบการวาดภาพ การเล่านิทานเป็นภาษาอังกฤษที่มีการแปลเป็นภาษาพื้นบ้านและภาษาไทย การเล่านิทานประกอบการแสดงละคร และการเล่านิทานโดยการร้องเพลง การศึกษาพบว่า ครูผู้สอนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้นิทาน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ ใช้ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วยุพา ทศตะ, 2541 : 1-6)

นอกจากนี้ การศึกษา ของ บราวน์ พบว่าการนำบทกลอน การพูดเป็นจังหวะบทเพลง นิทานและเรื่องเล่า มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านการฟังและเข้าใจ คำศัพท์การออกเสียงคำและประโยคได้ (Brown, J.L.M., 2006 : 1)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวและจากการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการใช้นิทานเป็น กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการฟังของนักเรียน ผู้วิจัยจึงนำนิทานมาใช้เป็นสื่อในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการฟังของนักเรียนโรงเรียนบ้านแจ้งตราดคลองไทรโดยหวังว่าผลการวิจัยที่ได้ครั้งนี้จะเป็น ประโยชน์ มาสู่การปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของนักเรียน โดยเฉพาะ ทักษะการฟัง ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษของนักเรียน โดยใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อพัฒนาทักษะการฟังโดยใช้นิทานเป็นสื่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษา การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มทักษะการฟังของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแจ้งตราดคลองไทร จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถด้าน การฟังภาษาอังกฤษ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับขั้น ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแจ้งตราดคลองไทรจำนวน 32 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแจ้งตราดคลอง ไทร จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการฟังโดยใช้นิทานเป็นสื่อ ซึ่งนักเรียนจะได้ฟังนิทานประกอบภาพ นิทานประกอบท่าทาง นิทานประกอบการร้องเพลง และนิทานเพลงทั้งหมด จำนวน 4 เรื่อง
2. แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษของผู้เรียน
3. แบบสังเกตพฤติกรรมด้านการฟัง
4. แบบประเมินตนเองด้านการฟังภาษาอังกฤษ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. คัดเลือกเนื้อหาการฟังโดยคัดเลือกนิทานภาษาอังกฤษสำหรับเด็กประถมศึกษา ตอนปลาย ที่มีวงคำศัพท์ เนื้อหา โครงสร้างภาษา และ คัดเลือกบทนิทาน นิทานประกอบภาพ นิทานประกอบเพลง และ นิทานเพลง จำนวน 4 เรื่อง จาก หนังสือ และเทปบันทึกเสียงต่างๆ โดยใช้นิทานต่อไปนี้

1. นิทานประกอบภาพที่มีเสียงประกอบ เรื่อง The Three Little Pigs and the Big Bad Wolf
2. นิทานประกอบภาพที่มีเสียงประกอบ เรื่อง The Wind and the Sun
3. นิทานประกอบท่าทางเรื่อง The Dog and the Crocodile
4. นิทานเพลง เรื่อง A Little Old Man and a Rabbit

2. สร้างข้อสอบตามตารางวิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้โดยสร้างให้ ครอบคลุม เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ในเรื่องที่ใช้สอนเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อให้คะแนนข้อละ 1 คะแนน รวม 30 คะแนน ใช้เวลา 60 นาที

ลักษณะของแบบทดสอบ

1. แบบทดสอบวัดทักษะการฟังแบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบทดสอบวัดทักษะในการฟังประโยคสั้น ๆ แล้วเลือกรูปภาพให้ตรงกับประโยคที่ได้ยิน

ตอนที่ 2 เป็นแบบทดสอบวัดทักษะการฟังบทสนทนาสั้น ๆ ระหว่างบุคคล

ตอนที่ 3 เป็นแบบทดสอบวัดทักษะในการฟังข้อความสั้น ๆ ซึ่งประกอบด้วยประโยค 3-4 ประโยค

3. แบบสังเกตพฤติกรรมด้านการฟัง

มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Scale) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็น รายการตรวจสอบพฤติกรรมในด้านความเข้าใจ การฟังด้านความร่วมมือในการเรียนรู้และด้านการนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ ส่วนที่สอง เป็นการบันทึกข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน โดยผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมด้าน การฟังของนักเรียนเป็นระยะหลังจากเรียนจบทุกแผนการเรียนรู้ของนิทานแต่ละเรื่อง รวม 5 ระยะ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีพฤติกรรมการฟังสูงที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีพฤติกรรมการฟังสูง

ระดับ 3 หมายถึง มีพฤติกรรมการฟังปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีพฤติกรรมการฟังต่ำ

ระดับ 1 หมายถึง มีพฤติกรรมการฟังต่ำที่สุด

4. แบบประเมินตนเองด้านการฟังภาษาอังกฤษ

มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ ลิเคิร์ท (Likert's Scale) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็น รายการตรวจสอบพฤติกรรมด้านความเข้าใจการฟัง ด้านความร่วมมือในการเรียนรู้และด้านการนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ ส่วนที่สอง ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในสิ่งที่ฟังโดยนักเรียนจะประเมินตนเองด้านการฟังเป็นระยะๆ หลังจากเรียนจบทุกแผนการเรียนรู้นิทานแต่ละเรื่อง รวม 5 ระยะโดยกำหนด เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ค่าระดับ 5 หมายความว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ค่าระดับ 4 หมายความว่าเห็นด้วย

ค่าระดับ 3 หมายความว่าเห็นด้วยปานกลาง

ค่าระดับ 2 หมายความว่าเห็นด้วยน้อย

ค่าระดับ 1 หมายความว่าเห็นด้วยน้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบ One Group Pretest-Posttest Design โดยมีวิธีดำเนินการทดลอง ดังนี้

1. จัดปฐมนิเทศนักเรียนเพื่อทำความเข้าใจวิธีการทดลองจุดประสงค์ของการทดลองและวิธีการประเมินผลการเรียน

2. ทำการทดสอบก่อนการเรียน (Pretest) เพื่อวัดความสามารถด้านการฟัง ภาษาอังกฤษก่อนการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

3. ดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่จัดทำขึ้นตามระยะเวลาที่กำหนดไว้และระหว่าง การทดลองในแต่ละแผนการสอน ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมด้านการฟังของนักเรียน โดยใช้แบบบันทึก การสังเกตพฤติกรรมด้านการฟังของนักเรียน

4. ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริงโดยจัดกิจกรรมเล่นนิทานในชั่วโมงพัฒนาศักยภาพ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง จำนวน 2 สัปดาห์

5. ให้นักเรียนทำแบบประเมินตนเองด้านการฟังหลังการทดลอง

6. ทำการทดสอบหลังการเรียน (Posttest) เพื่อวัดความสามารถด้านการฟังโดยใช้ แบบทดสอบชุดเดิมที่ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง

7. รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความสามารถด้านทักษะการฟังภาษาอังกฤษก่อนและ หลังการทดลอง โดยใช้สูตร t-test

2. นำผลการประเมินจากแบบสังเกตพฤติกรรมด้านการฟังนำมาหาค่าเฉลี่ยในแต่ละระยะ หลังจากจบทุกแผนการเรียนรู้ของนิทานแต่ละเรื่อง รวม 5 ระยะแบบสังเกตพฤติกรรมด้านการฟังนี้ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์การแปลค่าความหมายของ ค่าเฉลี่ย ดังนี้

- 4.51-5.00 หมายถึง มีพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรมมากที่สุด
- 3.51-4.50 หมายถึง มีพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรมมาก
- 2.51-3.50 หมายถึง มีพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรมปานกลาง
- 1.51-2.50 หมายถึง มีพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรมน้อย
- 1.00-1.50 หมายถึง มีพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรมน้อยที่สุด

3. นำผลจากการประเมินตนเองด้านการฟังของนักเรียน มาหาค่าเฉลี่ย โดยแบบประเมิน ตนเองด้านการฟังของนักเรียนฉบับนี้เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์การแปลค่าความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

- 4.51-5.00 หมายถึง ระดับความสามารถมากที่สุด
- 3.51-4.50 หมายถึง ระดับความสามารถมาก
- 2.51-3.50 หมายถึง ระดับความสามารถปานกลาง
- 1.51-2.50 หมายถึง ระดับความสามารถน้อย
- 1.00-1.50 หมายถึง ระดับความสามารถน้อยที่สุด

4. นำข้อความที่แสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ได้จากคำถามประเภทปลายเปิด จากแบบสังเกตพฤติกรรม และแบบประเมินพฤติกรรมด้านการฟังของนักเรียน มาวิเคราะห์และประมวลสรุปเป็นความเรียง

5. สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน โดยหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถ ด้านการฟังจากแบบสังเกตพฤติกรรม และแบบประเมินตนเองด้านการฟังของนักเรียน

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยวิธี คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) KR-20

3. สถิติทดสอบสมมุติฐาน หาค่า t-test แบบ Dependent Samples ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทดสอบวัดความสามารถด้านทักษะการฟังภาษาอังกฤษก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ผลการวิจัย

การศึกษาการใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟัง ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแจ้งตราดคลองไทรสรุปผลได้ดังนี้

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้ มีความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษหลังการทดลองสูงกว่า ก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01

2. จากผลการสังเกตพฤติกรรม และการประเมินตนเองของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่ได้รับ การสอนโดยใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้มีพัฒนาการด้านการฟังภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นทุกระยะตลอด การทดลอง จากระดับปานกลางจนถึงมาก

3. จากผลการสังเกตพฤติกรรม และการประเมินตนเองของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่ได้รับ การสอนโดยใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้มีพัฒนาการด้านความร่วมมือในการเรียนรู้ และด้านการนำ ประโยชน์ จากการเรียนรู้ไปใช้เพิ่มขึ้นทุกระยะตลอดการทดลอง จากระดับปานกลางจนถึงมาก

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแจ้งตราดคลองไทรโดยใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้ ปรากฏผล การทดลอง เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ คือ การใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้สามารถพัฒนา ความสามารถด้านการฟัง ภาษาอังกฤษของนักเรียนให้สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ทั้งนี้ผลที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษจากการเรียนโดยใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้ จากผลการวิจัย การใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษของ นักเรียน พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษสูงขึ้น โดยคะแนนเฉลี่ย จากแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษก่อนการทดลอง ของ นักเรียนเท่ากับ 7.67 และคะแนน เฉลี่ยหลังการทดลองเท่ากับ 18.89 สูงขึ้น 11.22 สอดคล้องกับผล จากการวิเคราะห์ ข้อมูลการสังเกต พฤติกรรมการฟังภาษาอังกฤษ และการประเมินตนเองของ นักเรียน ซึ่งพบว่า นักเรียนมีการพัฒนาการฟัง ภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นทุกระยะ จากระดับปานกลาง จนถึงมาก

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนการเรียนโดยใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้ ด้าน ความร่วมมือในการเรียนรู้ และการนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้มีการบูรณาการทักษะภาษา ทั้ง 5 คือ จัด กิจกรรมส่งเสริมการพูด เช่น การเล่นปริศนาคำทาย การพูดบรรยายภาพ การเล่าเรื่องที่ อิงจากบทเพลงนิทาน การเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ การเล่าเรื่องที่แต่งขึ้นเองตามแนวคิด หรือ จินตนาการของตนเอง การพูดเล่า เรื่องประกอบท่าทาง รวมทั้งการแสดงหุ่นมือ และการแสดงละคร ส่วนทักษะการอ่าน ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมโดย ให้นักเรียนฝึกอ่านแบบกวาดสายตา การอ่านออกเสียง เพื่อเลียนแบบการออกเสียงที่ถูกต้องของเจ้าของภาษา

การอ่านข้อความแล้ววาดภาพประกอบ เป็น ต้น ในส่วนของทักษะการเขียน ผู้วิจัยจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึก การเขียนบรรยายภาพ การเขียน นิทานเลียนแบบเรื่องที่กำหนด การเขียนตอนจบของเรื่อง การทำสมุดภาพ นิทาน ซึ่งการจัดกิจกรรมที่ กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และสามารถนำ ภาษาไปใช้ได้ตาม สถานการณ์จริง มีความมั่นใจในการแสดงออก สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบ สังเกต พฤติกรรมการฟังด้านการนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ ซึ่งพบว่า พฤติกรรมในแต่ละรายการในแต่ละ ช่วงระยะของการทดลองมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นจากระดับปานกลาง ถึงระดับมาก สอดคล้องกับ ผล การ ประเมินตนเองพฤติกรรมการฟังด้านการนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ พบว่า พฤติกรรมในแต่ละ รายการมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก ทุกระยะตลอดการทดลอง นอกจากนี้จากการแสดง ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของ นักเรียนจากแบบประเมินตนเอง พบว่า นักเรียนร้อยละ 72.22 ระบุว่า นักเรียน ได้แสดงออก ได้ฝึกพูด ภาษาอังกฤษจากการแสดงละคร การเล่านิทานประกอบท่าทาง และการร้อง เพลง และร้อยละ 13.89 ระบุว่า มีโอกาสสอนน้องเล่นเกม ร้องเพลง การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะ ทั้ง 4 แบบบูรณาการในงานวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับ ไรท์ (Wright) ซึ่งกล่าวว่า การนำ นิทานมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นั้นควรนำมาสอนให้ ครอบคลุมทักษะทั้งสี่ โดยเน้นความคล่อง มากกว่าความถูกต้อง นอกจากนี้ พิตรวัลย์ โกวิทวาทิ กล่าวว่า ควร ใช้กระบวนการ เรียนรู้แบบบูรณาการ (Learning Integration) ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน เพื่อ ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และตระหนักถึงความเป็นไปได้ในการนำภาษาไปใช้

จากการอภิปรายที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้สามารถพัฒนา ความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษของนักเรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เกิดขึ้นกับ นักเรียนด้าน ความร่วมมือในการเรียนรู้ และการนำประโยชน์จากการเรียนรู้ไปใช้ ทั้งนี้เนื่องมาจาก การใช้นิทาน ภาษาอังกฤษที่มีรูปแบบหลากหลาย มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการฟังอย่างชัดเจน นักเรียนได้ทำกิจกรรม เสริมทักษะทางภาษาที่หลากหลาย ในรูปแบบการบูรณาการร่วมกับทักษะด้าน การพูด การอ่าน การเขียน รวมทั้งฝึกฟังเสียงและการออกเสียงเจ้าของภาษา นอกจากนี้ การใช้สื่อการสอนที่หลากหลายในบทเรียน เป็น การกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และท้าทายในการทำ กิจกรรม ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาในบทเรียน และเห็น ประโยชน์ของการนำภาษาไปใช้ สอดคล้องกับผล การวิจัยของ วยุพา ทศตะ ซึ่งได้ทำการศึกษาความพึงพอใจ ของครู ในการใช้นิทาน ประกอบการสอน โดยนำเสนอการเล่านิทานแบบต่างๆ ผลการศึกษา พบว่า ครูผู้สอน มีความพึง พอใจที่ได้เรียนรู้การใช้นิทานประกอบการสอน สามารถนำไปประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพ และการศึกษาของ นนทพร ภูวรัตน์ ซึ่งได้ศึกษาการใช้เพลง และ นิทานเป็นกิจกรรมการ ฟังในการสอนภาษาอังกฤษ พบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านการฟังเพิ่มขึ้น รวมทั้งผลการวิจัยของ เมดินา (Medina) ซึ่งได้ศึกษาเปรียบเทียบ วิธีการเล่าเรื่องโดยใช้ ภาพประกอบ และการเล่าเรื่องที่เป็นบทเพลงที่มี รูปภาพประกอบ ผลการทดลองพบว่า การเล่าเรื่อง เป็นบทเพลง และมีรูปภาพประกอบ สามารถเพิ่ม ความสามารถด้านการฟัง และความสามารถด้าน คำศัพท์ได้สูงกว่าการเล่าเรื่องที่มีภาพประกอบอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะในการใช้นิทานเป็นสื่อเพื่อพัฒนาการฟัง

1. การคัดเลือกนิทาน ควรคำนึงถึงประเภทของนิทานให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ถ้าหาก นิทานเป็นเรื่องยาว ครูผู้สอนควรแบ่งนิทานเป็นตอน ๆ ทั้งนี้เพราะการตัดตอนเรื่อง หรือข้อความให้ สั้นลง

เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถจดจำข้อมูลที่เป็นความคิดรวบยอด และรายละเอียดได้ดีกว่า การฟังเรื่อง หรือ ข้อความที่ยาว นอกจากนี้การแบ่งนิทานออกเป็นตอน ๆ ทำให้ผู้สอนสะดวกใน การจัดเตรียมเนื้อหา และการ กิจกรรมการฟังได้อย่างเหมาะสม

2. ผู้สอนควรเตรียมเครื่องเล่น รวมทั้งสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนสอนทุกครั้ง เพื่อตรวจสอบ ความสมบูรณ์ของสื่อ และอุปกรณ์ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องก่อนดำเนินการสอนเพื่อให้เกิด ความราบรื่น ในขณะสอน และเกิดประโยชน์ต่อนักเรียนในการพัฒนาทักษะการฟัง

3. ครูผู้สอนควรฝึกการร้องเพลง ทำท่าทางประกอบ หรือฝึกการเล่านิทานก่อนการสอน ทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการสอน ป้องกันข้อผิดพลาด และดึงดูดใจนักเรียนให้ปฏิบัติ กิจกรรมด้วยความ สนุกสนาน

4. ในการปฏิบัติกิจกรรม ครูควรอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงวิธีการอย่างชัดเจน มีการสาธิตและ ตรวจสอบความเข้าใจ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ครูผู้สอนควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ และปรับปรุงเรื่องการจัดหา อุปกรณ์ ประกอบฉาก เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายนักแสดง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้แสดงเกิดความภาคภูมิใจ และ ผู้ชมได้รับบรรยากาศ ในการชมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จารุพรรณ เพ็งศรีทอง. (2544). การศึกษาปัญหาการฟังภาษาอังกฤษของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. วารสารวิจัย (มกราคม-มิถุนายน). 4(1): 171-185.
- บัญชา อึ้งสกุล. (2545). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษหลักการทักษะและหลักการปฏิบัติการ. วารสารวิชาการ (กรกฎาคม). 5(7): 52-57.
- พันธณี วิหคโต. (2546). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ. วารสารวิชาการ (กันยายน). 6(4): 24-27.
- วยุพา ทศะ. (2541). การสัมมนาเชิงปฏิบัติการการเล่านิทานสัจจริงสำหรับครูโรงเรียนประถมศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ. ภาควิชาภาษาตะวันตกและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยสารคาม.
- อภิญา เบญจวรรณกร. (2540). การเล่านิทานในยุคอิเล็กทรอนิกส์. วารสารห้องสมุด (กรกฎาคม-กันยายน). 41(3): 40-46.
- Brown, J.L.M. (2006). Rhymes, Stories and Songs in the ESL Classroom. The Internet TESL Journal. V.7(4), Retrieved April 12, 2006, from <http://iteslj.org/Techniques/Saricoban-Songs.html>
- Doff, A. (1989). Teach English: A Training Course for Teachers. New York: Cambridge University Press.
- Taylor, E.K. (2000). Using Folktales. New York: Cambridge University Press

Underwood, M. (1993). Teaching Listening. New York: Longman.

Ur, P. (1984). Teaching Listening Comprehension. Cambridge: Cambridge University Press.

การพัฒนาการเมืองกับการตื่นตัวของประชาชนในการเลือกตั้ง*

Political Development and People's Awareness in Elections

พระพรชัย สารสุวรรณ¹

Pronchai Sansuwan¹

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: Pronchais011@Gmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความนี้เพื่อศึกษาการพัฒนาการเมืองกับการตื่นตัวทางการเมืองในการเลือกตั้ง การพัฒนาการเมืองในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า การเมืองแบบใหม่ ที่มุ่งเน้นประชาชนเป็นสำคัญ และการตื่นตัวในการเลือกตั้งครั้งนี้จะเป็นบทบาทสำคัญในการชี้ให้เห็นว่าการเลือกตั้งจะมุ่งสู่ยุคคนรุ่นเก่า หรือยุคคนรุ่นใหม่ ที่จะเข้ามาบริหารประเทศ การพัฒนาทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพจะมีปัจจัยที่สำคัญหลายอย่างที่ทำให้การเมืองมีการพัฒนา การเมืองเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ และที่สำคัญในการเลือกตั้งครั้งนี้จะเป็นชัยชนะของฝ่ายประชาธิปไตยหรือฝ่ายเผด็จการ

คำสำคัญ: การพัฒนาการเมือง; การตื่นตัวทางการเมือง; การเลือกตั้ง

Abstract

This article is to study in order to political development and political awareness in elections. For example, a new politics that wants to disclose information that emphasizes the public is important. and this electoral awareness will play a key role in pointing out that the election will focus on the older generation. or the new generation to enter the country effective political development involves many important factors that make politics develop. politics is about modernization. And most importantly, in this election, it will be a victory for the democratic party or the authoritarian party.

Keywords: Political development; Political Awakening; Elections

*Received March 15, 2023; Revised May 9, 2023; Accepted May 9, 2023

บทนำ

ประเทศไทยปกครองโดยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ปัจจุบันประเทศไทยยังคงมีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้มีบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองและการตรวจสอบการทำงานรวมทั้งการใช้อำนาจของรัฐ การกำหนดกลไกสถาบันทางการเมืองทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารให้มีประสิทธิภาพเพื่อความเข้มแข็งให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสุจริตเที่ยงธรรม การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นประชาธิปไตยที่ทันสมัย ที่สามารถปรับใช้กับการเมืองร่วมสมัยเพื่อพัฒนาให้สังคมปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และจะต้องกำหนดโครงสร้างทางการเมือง ให้เป็นไปตามปรัชญาและหลักการของประชาธิปไตยอย่างครบถ้วน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557 : 7) และการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่ผ่านมาในอดีตนั้น มักจะเป็นการตื่นตัวที่เกิดจากการปลุกเร้าของกลุ่มคนหรือของพรรคการเมืองบางพรรคที่หวังจะหาผลประโยชน์ทางการเมืองหรือให้กับบุคคลบางกลุ่มที่ทำให้เกิดความวุ่นวายทางการเมือง โดยเฉพาะการตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐบาลมากขึ้น เพราะรัฐบาลได้รับรู้ถึงความต้องการของกลุ่มคนต่าง ๆ ผ่านข้อเสนอแนะหรือข้อเรียกร้องที่เป็นความต้องการและคาดหวังของกลุ่มคนนั้น ๆ นอกจากนี้การตื่นตัวทางการเมืองที่ดีควรคำนึงถึงความเหมาะสม คือ ไม่เป็นการตื่นตัวไปตามกระแสมากเกินไปจนทำให้เกิดการปลุกเร้าทางการเมืองและก่อให้เกิดวิกฤติความวุ่นวายทางการเมืองของประเทศชาติ จนไม่อยู่ในกรอบกติกา (Samuel Huntington, 1971 : 283-322)

การเลือกตั้งถือเป็นกระบวนการสำคัญทางการเมืองและการปกครองของไทยที่เป็นแบบประชาธิปไตย ที่แสดงออกซึ่งเจตจำนงความต้องการของประชาชนในการให้ผู้แทนมีบทบาทไปบริหารประเทศ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2526 : 76) โดยเฉพาะรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) ซึ่งอำนาจของอธิปไตยเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นผู้เลือกผู้แทนเพื่อเข้าไปใช้อำนาจตัดสินใจในการบริหารประเทศแทนตน การที่จะผู้แทนที่ดีมีวิสัยทัศน์ (Vision) มีทัศนคติ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ที่จะเข้าไปเป็นผู้แทนตามเจตนารมณ์ของประชาชนซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จะต้องเริ่มต้นจากการมีกระบวนการเลือกตั้งผู้แทนที่ดี เป็นสากลและสอดคล้องกับหลักการและปรัชญาทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ประชาชนทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้งย่อมใช้สิทธิของตนเองโดยอิสระปราศจากการบังคับ ความกดดันทางจิตใจหรือการกระทำใด ๆ (บุญศรี มีวงษ์อุโฆษ, 2542 : 21) รวมไปถึงการมีเสรีภาพในการที่จะเลือกหรือไม่เลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งด้วย

จากเหตุการณ์รัฐประหาร 8 ปีที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนทุกคนมีสูงมากที่จะพยายามเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้มีความทันสมัย และบ่อยครั้งที่คณะรัฐประหารที่พยายามกล่าวหาว่า การที่กลุ่มคนหรือประชาชนมีความตื่นตัว

ทางการเมืองจะทำให้เกิดความวุ่นวายทางการเมือง จนทำให้เกิดการรัฐประหารเพื่อที่จะรักษาความสงบของบ้านเมือง และเพื่อยุติปัญหาตามที่คณะรัฐประหารมีความเชื่อว่า หากปล่อยให้สถานการณ์วุ่นวายบานปลายต่อเนื่องจะกลายเป็นการจลาจลและรัฐไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งอยู่ในสภาวะรัฐล้มเหลว (ชานาญ จันทรเรือง, 2560 : 2) การรัฐประหารที่ทำการยึดอำนาจทุกครั้งได้สวนทางกับแนวคิดของนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ที่มองว่าวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมาได้ทำให้เห็นมิติพัฒนาทางการเมืองเชิงบวก ทำให้ประชาชนเกิดการตื่นตัวทางการเมืองอย่างมาก (ลิขิต ธีรเวคิน, 2558 : 25-26) ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความตื่นตัวทางการเมืองที่จะเห็นการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นหลังจากรัฐบาลยุบสภาลง สำนักโพลต่าง ๆ ทำโพลคะแนนเสียงของพรรคการเมืองกันอย่างต่อเนื่อง เพราะมีทั้งพรรคการเมืองเองที่จะเช็คคะแนนเสียงของพรรคการเมืองและประชาชนที่จะวิเคราะห์ช่วยในการตัดสินใจในการเลือกตั้งครั้งนี้

การพัฒนาการเมือง

พัฒนาการเมือง เป็นคำใหม่ยังไม่มี ความหมายที่ยอมรับกันในหมู่นักวิชาการ นักรัฐศาสตร์ ได้พยายามให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กันและความหมายที่ให้กับไว้มีอยู่จำนวนมาก และหลายอันก็มีความหมายคล้ายคลึงกัน (สุจิต บุญบงการ, 2531 : 12) สามารถรวบรวมความหมายของการพัฒนาทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ให้ไว้พอสรุปได้ดังนี้ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2539 : 70 – 71)

1. พัฒนาการทางการเมืองคือรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ (Political Development as the Political Prerequisite of Economic Development)
2. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการเมืองในสังคมอุตสาหกรรม (Political Development as the Politics Typical of Industrial Societies) โดยมีความเชื่อว่าในสังคมอุตสาหกรรมไม่ว่าจะเป็นแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการจะมีมาตรฐานของพฤติกรรมและการดำเนินงานทางการเมืองที่มีลักษณะทางการเมืองพัฒนาการเมืองอันเป็นตัวอย่างแก่ระบบอื่น ๆ เช่นการปกครองมีลักษณะมีเหตุผลมีความรับผิดชอบในการให้สวัสดิการและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับหนึ่ง
3. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการเมืองให้เป็นสมัยใหม่ (Political Development as Political Modernization)
4. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการดำเนินงานของรัฐชาติ (Political Development as the Operation of Nation - State) ลักษณะที่รัฐบาลควบคุมทั้งประเทศประชาชนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยอิทธิพลของลัทธิชาตินิยมและมีความเป็นพลเมืองของรัฐอย่างแท้จริงสถาบันของรัฐจะต้องสามารถดำเนินนโยบายที่สะท้อนให้เห็นถึงลัทธิชาตินิยมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการพัฒนาการเมืองเป็นเรื่องของการสร้างชาติ
5. พัฒนาการทางการเมืองคือการพัฒนาการบริหารและกฎหมาย Political Development as Administrative and Legal Development เป็นเรื่องของการพัฒนาระบบราชการและระบบกฎหมายให้มีความก้าวหน้าทันกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

6. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการระดมประชาชนและมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จำกัดอยู่แต่ชนชั้นนำตามแบบของสังคมจารีตประเพณีมาสู่มวลชนโดยเห็นว่าในระบบการเมืองที่พัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

7. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ความหมายนี้เป็นที่นิยมใช้กันมากแต่ถูกโจมตีเสมอว่าเป็นความหมายที่ลำเอียงเพราะเห็นว่าระบบการเมืองในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยไม่เป็นระบบ

8. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระเบียบหลายคนมีความเห็นว่าประชาธิปไตยขัดกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่สามารถรักษาเสถียรภาพทางการเมืองได้ ฉะนั้นการพัฒนาการเมืองจึงเป็นเรื่องของความสามารถของระบบการเมืองในการรักษาคุณภาพและดูแลให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างมีระเบียบไม่วุ่นวาย

9. พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการระดมกำลังและอำนาจ ความหมายนี้เป็นการเน้นประสิทธิภาพของระบบการเมืองในการทำงาน ระบบการเมืองใดสามารถระดมสรรพกำลังในการแก้ไขปัญหาของประเทศได้มีอำนาจในการดึงประชาชนให้ปฏิบัติตามความต้องการของระบบได้ถือว่าเป็นระบบที่มีการพัฒนาความสามารถในการระดมทรัพยากรกำลังรวมถึงความสามารถในการ แบ่งทรัพยากรและสิ่งที่มีคุณค่าทั้งหลายให้กับสมาชิกในระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

10. พัฒนาการทางการเมืองเป็นลักษณะหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองถือว่าเป็นลักษณะหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของสังคมคือทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคมต่างมีความสัมพันธ์กันทั้งสิ้นเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่งย่อมกระทบถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นได้

องค์ประกอบอันเป็นสาระสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง จากผลงานของพาย (Pye) แบ่งออกเป็น 5 ประการดังนี้ (Pye, Lucian W, 1966 : 45 – 48)

1. ความเท่าเทียมกัน (Equality) ซึ่งมีความหมายครอบคลุมทั้งความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย ความเท่าเทียมกันในสิทธิทางการเมือง และความเท่าเทียมกันที่ประชาชนจะได้รับจากการให้บริการของรัฐ ทั้งทางบริการด้านการศึกษา สาธารณสุข ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) หมายถึง ความสามารถที่ระบบการเมืองจะตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองโดยที่ระบบการเมืองจะต้องเปิดรับการควบคุม กำกับและตรวจสอบจากประชาชน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการตัดสินใจใดใดทางการเมือง จะเสริมสร้างให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดีโดยเสมอภาคกัน

3. การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะในประการนี้ สอดคล้องกับทัศนะของอัลมอนต์และเพาเวลล์ ที่เห็นว่าองค์ประกอบสำคัญด้านหนึ่งของการพัฒนาการเมืองก็คือ การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการ ของประชาชนได้ตรงเฉพาะทาง ส่วนการจัดแบ่ง

โครงสร้างทางการเมืองออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ เป็นต้นนั้น เป็นไปเพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถจัดทาบดุลการมีความความชำนาญเฉพาะในการปฏิบัติงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุมีผล (Secularization of Political Culture) โดยทั่วไปนั้นสังคมแบบดั้งเดิมที่ปกครองแบบอำนาจนิยมมักจะปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นในจารีตประเพณีอย่าง ขาดเหตุผล ยึดถือเรื่องโชคลาง รวมไปถึงการปลูกฝังให้ประชาชนเห็นว่า ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีบุญญาธิการ การพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นไปในทางมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนให้เหตุผลในการ ดำรงชีวิต โดยเฉพาะความเป็นเหตุเป็นผลที่ประชาชนจะต้องควบคุมกำกับและตรวจสอบการเมืองอย่างใกล้ชิด อัลมอนต์และเพาเวลล์กล่าวไว้ว่า ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเป็นเหตุเป็นผลนี้ มักจะพบได้ทั่วไปในสังคมอุตสาหกรรม

5. ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem Autonomy) คือผลผลิตของการกระจายอำนาจทางการเมือง เพื่อให้ระบบย่อยมีอำนาจในการพิจารณาปัญหา สาเหตุความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน รวมไปถึงการกำหนดแนวทางในการที่จะแก้ไขปัญหา หรือเสริมสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การตื่นตัวทางการเมือง

การตื่นตัวทางการเมือง คือขอบเขตที่ประชาชนให้ความสนใจต่อการเมืองและเข้าใจสิ่งที่เขาประสบพบเห็นอธิบายให้ละเอียด คือ การตื่นตัวสะท้อนถึงการผูกพันด้านสติปัญญาและการรับรู้กับกิจการสาธารณะ ซึ่งถูกชี้นำโดยข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับรัฐบาลและการเมืองที่เข้ามาสู่จิตใจของประชาชน (Zaller, John R, 1992 : 21) ดังนั้น การตื่นตัวทางการเมือง คือ การรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมือง การณรงค์หาเสียง พรรคการเมือง การเลือกตั้ง นโยบาย และประเด็นที่เด่น เป็นประเด็นง่ายที่สุดของความซับซ้อนทางการเมือง (Converse P, 2000 : 35) และบ่งชี้ถึงการขับเคลื่อนเหมือนกันในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถ้าไม่มีการตื่นตัวทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้มีประสิทธิผลก็ค่อนข้างจะไม่เกิดขึ้น เงื่อนไขนี้มีมาก่อนที่บ่งบอกถึงการตื่นตัวทางการเมือง คือ

1. ข้อมูลข่าวสารการรับรู้ทางการเมือง (Political Cognitive information)
2. ค่านิยมทางการเมือง เช่นความเท่าเทียมกัน เสรีภาพ การเคารพ ความอดทน เป็นต้น
3. มาตรฐานนี้ทำประชาชนชอบนโยบายบางอย่าง บุคคล ผลลัพธ์ หรืออุดมการณ์ เช่น เสรีนิยม สังคมนิยม
4. อารมณ์ซึ่งทำให้ทราบความมีเหตุผล ความชอบการเพ่งพิจารณา ความไม่พอใจ(indignation) ความภาคภูมิใจ การอิจฉา หรือการยกย่องชมเชย

รูปแบบการตื่นตัวทางการเมืองสามารถสรุปได้ว่า การตื่นตัวทางการเมืองมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 อย่าง (สุมาลี บุญเรือง, 2564) คือ

1. ความสนใจทางการเมือง (Political attention)ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสนใจในการรับรู้และการยอมรับเรื่องทางการเมือง ประชาชนที่รับรู้ทางการเมืองจะค่อนข้างให้ความสนใจต่อลักษณะบางอย่างของ

การเมือง เมื่อประสบกับแหล่งข้อมูลจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อเฝ้าสังเกต และพิจารณาการเมืองอย่างต่อเนื่อง ติดตามข้อมูลที่มีอยู่หรือปรับปรุงข้อมูลในการเข้าใจที่มีมา ความสนใจการเมืองเป็นสิ่งสำคัญมากสุดเพราะว่าบุคคลที่รับรู้การเมืองจะรวบรวมข้อมูลใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องตามแบบแผน

2. ในรูปแบบการตื่นตัวการเมืองคือความรู้ทางด้านการเมือง (Political Knowledge) ขณะที่บุคคลให้ความสนใจการเมือง พวกเขาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องทางการเมืองซึ่งสร้างความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเมือง ข้อมูลบางอย่างถูกต้องโดยข้อเท็จจริงส่วนข้อมูลอื่น ๆ ไม่ถูกต้องในข้อเท็จจริง ในฐานะแนวความคิดความรู้ทางการเมืองอ้างอิงถึงกลุ่มข้อมูลกลุ่มแรกซึ่งขอบเขตไหนที่บุคคลมีข้อมูลที่มีข้อเท็จจริงถูกต้อง เกี่ยวกับเรื่องทางการเมือง

3. ของการตื่นตัวทางการเมือง ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลพิสูจน์รากฐานแบบการรับรู้ว่ามี ความแตกต่างกันอย่างไรที่พวกเขามีความรู้เกี่ยวกับการเมืองที่มีความต่อเนื่องกันและกันแม้กระนั้น ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเมืองไม่เพียงพอที่จะมีความเข้าใจการเมืองเหตุสำหรับเรื่องนี้ก็คือ ความรู้อาจจะแตกตัวออก เราอาจจะมี ความรู้เกี่ยวกับ ส่วนทั้งหลาย แต่ในขณะเดียวกันก็ขาดความรู้ความเข้าใจ (Cognition) เกี่ยวกับเรื่องทางการเมืองเหล่านี้เป็นอย่างใดหรือส่วนทั้งหลายมีความสัมพันธ์กันและกัน การเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองปรากฏขึ้นเมื่อปัจเจกบุคคล มีความสามารถที่จะสัมพันธ์ส่วนทั้งหลายที่มีความแตกต่างกันในองค์ประกอบความรู้การเข้าใจ

วิเคราะห์

การเลือกตั้ง (election) มีนัยความหมายจำแนกออกได้เป็นสองอย่างกล่าวคือ การเลือกตั้งในแง่ของกฎหมายและการเลือกตั้งในแง่ของปรัชญา โดยในส่วนแรก การเลือกตั้งในแง่ของกฎหมายนั้น เป็นการพิจารณาจากกฎหมายการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยทั่วไปแล้วจะมีสภาพอยู่ 3 ประการคือ (ธโรธร ตูทองคำ, 2524) การเลือกตั้งที่เป็นสิทธิ (rights) ในแง่นี้ การเลือกตั้งถือเป็นสิทธิที่มีความสำคัญประการหนึ่ง ที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นอภิสิทธิ์ (privilege) เป็นการที่ผู้ลงคะแนนเสียงมีความเป็นอิสระที่จะเลือกกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ ที่ได้รับการยอมรับจากกฎหมาย ปราศจากการแทรกแซงหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นเป็นต้น และการเลือกตั้งในฐานะที่เป็นหน้าที่ (duty) อันหมายถึง การที่บุคคลจำเป็นต้องกระทำการหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีสภาพเป็นหน้าที่จึงเป็นไปโดยที่กฎหมายได้ระบุหรือบังคับให้ผู้ลงคะแนนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่ากฎหมายได้ระบุหรือบังคับให้ผู้ลงคะแนนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่ต้องกระทำการลงคะแนนเสียงที่กำหนดไว้หน้าที่ทางการเมืองของประชาชนโดยผลทางบังคับของกฎหมายนั้นเป็นเช่นนี้ ยกตัวอย่างได้แก่ประเทศไทย ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหากเพิกเฉยจะต้องถูกลงโทษด้วยการเสียสิทธิทางการเมืองเป็นเด็ดขาดบางประการเป็นต้น ในส่วนที่สอง การเลือกตั้งในแง่ของปรัชญา แบ่งออกได้เป็น 3 ประการดังนี้

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็นสิทธิตามธรรมชาติ เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับบุคคลในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาล ทั้งนี้เพราะบุคคลย่อมเสมอภาคกัน อันมีลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งหาก

บุคคลผู้ใดเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วย่อมมีความเป็นผู้ใหญ่และไม่มีลักษณะต้องห้ามแล้ว จะมีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

2. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็นภารกิจสาธารณะอย่างหนึ่ง หน้าที่ของสังคมย่อมขึ้นอยู่กับการทำงานของคุณคนให้เป็นไปตามหน้าที่อย่างชาญฉลาด เมื่อเป็นดังนี้แล้ว การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจึงจำกัดเฉพาะแก่บุคคลที่เหมาะสมเท่านั้นและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยดีเท่านั้น การดำเนินการตามแนวนั้น บุคคลจึงอาจถูกกำหนดสิทธิในการลงคะแนนได้เสมอ หากเมื่อปรากฏว่าบุคคลใดนั้นเข้าลักษณะที่ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างถูกต้อง

3. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นมีสภาพเป็นสิทธิคัดค้านการกระทำใดกล่าวคือ ผู้ออกเสียงลงคะแนนที่คัดค้านการกระทำหรือนโยบายของรัฐ จะลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคการเมืองที่ตรงกันข้ามกับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สนับสนุนรัฐบาลหรือร่วม

วิเคราะห์

การพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยคงต้องอาศัยปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองคือ การให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนทั่วไปถึงผลที่จะติดตามมาของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมืองหรือการไม่ทำตามกิจกรรมที่นำเสนอ ผลกระทบ ผลเสียของกิจกรรมที่นโยบาย และต้องแสดงให้เห็นชัดเจนเพื่อให้ประชาชนเห็นช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาได้ ถ้าเขาต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตลอดจนมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศชาติ พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่ต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และนอกจากนี้ปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเป็นตัวตัดสินใจเข้าร่วมกระทำกิจกรรมใหม่ ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ ๆ คือ การติดต่อสื่อสาร และลักษณะส่วนตัวของบุคคลนั้น (ธวัช เบญจาทิกุล, 2529)

1. ปัจจัยช่องทางการสื่อสาร เป็นวิธีการที่ผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารใน 2 ลักษณะ คือ

1.1 ช่องทางการสื่อสารมวลชน (mass media channel) เป็นวิธีการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร อาทิ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ป้ายโฆษณา ป้ายประชาสัมพันธ์ และหนังสือประเภทอื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้ กระจายข่าวสาร สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้

1.2 ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เช่นการตั้งเวทีปราศรัย ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ

2. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว (personal characteristic) ประกอบด้วยอายุ สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ ขนาดที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่าง รวมถึงระดับการศึกษา รูปแบบของชีวิตสาธารณะ ซึ่งดูเหมือนจะส่งผลกระทบโดยทางอ้อมเท่านั้น

การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนทั่วไปก็ยังคงตื่นตัวมากขึ้น ที่ได้เห็นพรรคการเมืองใหม่ มีการรณรงค์หาเสียงแบบต่าง ๆ เช่น ป้ายโฆษณา ป้ายประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่าง ๆ ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์

เช่น ไลน์กลุ่ม กลุ่มเฟสบุ๊ค เพคนิวส์ เพื่อประชาสัมพันธ์ พรรคการเมืองและผู้สมัครรับการเลือกตั้ง และยังมี การตั้งเวทีปราศรัยหาเสียง เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้แนวทางการบริหารของพรรคการเมืองหลังจากได้จัดตั้ง รัฐบาล หรือว่าที่นายกรัฐมนตรีคนต่อไป ที่มาจากการเลือกตั้งโดยแท้จริง ไม่ใช่มาจากการเลือกสรรจาก สมาชิกวุฒิสภา (สว.) ทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากในกลุ่มคนว่าการเลือกตั้งที่จะถึงนี้ จะมีกลุ่มอำนาจเดิม หรือรัฐบาลทหารอีกหรือไม่ การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการ เมืองอันจำเป็นต่อการปรับปรุงและพัฒนาทาง เศรษฐกิจ สังคม และในสังคมอุตสาหกรรม โดยมีความเชื่อ ว่า ในสังคมอุตสาหกรรมไม่ว่าจะเป็นแบบประชาธิปไตย หรือเผด็จการจะมีมาตรฐานของพฤติกรรมและ การ ดำเนินงานทางการเมืองที่มีลักษณะของการพัฒนาทางการเมือง เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ เป็นความเชื่อที่ว่า การพัฒนาการเมืองที่ส่งผลให้ประชาชนมีความสนใจและตื่นตัวในทางการเมือง เป็น ลักษณะการเมืองในสังคมอุตสาหกรรมทั้งหลายเป็นผู้นำวางแผน และเป็นผู้กำหนดความเข้าใจของชีวิตทาง เศรษฐกิจและทางสังคม นอกจากนั้น เป็นเรื่องของการดำเนินงานของรัฐบาล ประชาชนตลอดจนเยาวชนมี ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยอิทธิพลของรัฐ ชาตินิยมและมีความเป็นพลเมืองของรัฐอย่างแท้จริง มี การพัฒนาระบบบริหารและกฎหมายอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาระบบราชการ และระบบกฎหมายให้มี ความก้าวหน้าทันสมัยกับสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การระดมให้ประชาชนสนใจและตื่นตัวในการเมือง ปัจจุบันและสนใจในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนถึงประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่จำกัดอยู่แต่ เฉพาะชนชั้นนำตามแบบของสังคมจารีตประเพณีสู่มวลชน โดยให้เห็นว่าในระบบการเมืองที่พัฒนาแล้วนั้น คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (โชคชัย ศรีรักษา, 2565 : 23-36)

จากสถานการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบันได้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองมากมาย ที่ สำคัญเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า การเมืองภาคประชาชน กลุ่มคนที่มาแสดงออกซึ่งสิ่งที่เรียกว่า การเมืองภาค ประชาชน ก็คือกลุ่มคนรุ่นใหม่ มีการรวบตัวกันชุมนุมซึ่งเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อเรียกร้องสิ่งต่าง ๆ ที่กลุ่มคน รุ่นใหม่ต้องการ แต่สิ่งที่สำคัญของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องการคือ การพัฒนาการเมือง ที่เรียกว่า การเมืองใหม่ เพราะเห็นว่าการเมืองแบบเก่านั้น ล้าสมัย การเมืองในปัจจุบันเป็นระบบการเมืองอุปาทน์ เพราะถูกผูกขาดโดย นักเลือกตั้งในพื้นที่ที่เขตเลือกตั้งและนายทุนที่ยังคงเต็มไปด้วยปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงทุจริตการเลือกตั้ง ใช้อิทธิพลและระบบอุปถัมภ์ในท้องถิ่น เพื่อข่มขู่ประชาชน อีกทั้งยังใช้อำนาจรัฐและอำนาจเงิน เพื่อให้ได้ชัย ชนะในการเลือกตั้งทุกวิถีทางบนความอ่อนแอและฉ้อฉลของคณะกรรมการการเลือกตั้งบางคนที่ทำให้การ เลือกตั้งไม่เป็นไปอย่างสุจริตเที่ยงธรรม จนทำให้การเลือกตั้งแต่ละครั้งไม่น่าเชื่อถือ บางก็มีการโกงการเลือกตั้ง บ้างก็มีบัตรผี หรือบัตรส่วนเกินมากกว่าความเป็นจริง เป็นกลโกงของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่หวังจะชนะการ เลือกตั้ง ปัจจุบันเป็นการปกครองแบบที่คนมีเงินเป็นผู้ถือครองอำนาจทางการเมืองจะเป็นส่วนใหญ่ เป็น การเมืองที่ปกครองหรือควบคุมด้วยกลุ่มนายทุนหรือเจ้าสัว เป็นการเมืองเพื่ออำนาจ เพื่อผลประโยชน์ และ สิทธิพิเศษต่าง ๆ ที่กลุ่มบุคคลนั้นต้องการ หรือที่เรียกว่า ธนาธิปไตย กลุ่มนักการเมืองที่จะเข้ามาแข่งขันในการ จัดตั้งรัฐบาลต้องเข้ามาในรูปของพรรคการเมือง ซึ่งในระบบการเมืองไทยที่เป็นอยู่ก่อนการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 มีพรรคการเมืองขนาดใหญ่อยู่ 2 พรรคแต่ด้วยการออกแบบระบบการเลือกตั้งที่มั่วสลาย พรรคการเมืองขนาดใหญ่ให้เล็กลง ส่งเสริมพรรคการเมืองขนาดเล็กให้ได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร จากการ

ออกแบบดังกล่าวทำให้พรรคการเมืองขนาดใหญ่ยากที่จะได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเกินครึ่งสภาเหมือนดังระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 หรือ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 อย่างไรก็ตามภายหลังจากการแก้ไขกฎหมายเลือกตั้งเป็นบัตร 2 ใบ โอกาสพรรคการเมืองขนาดใหญ่จะได้ครองเสียงข้างมากในสภา จึงมีความเป็นไปได้สูง

สรุป

การพัฒนาการเมืองกับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งนั้น มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบัน การพัฒนาทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพจะมีปัจจัยสำคัญ คือ เศรษฐกิจ สังคม เพศ อายุ การศึกษา ครอบครัว และรายได้ การพัฒนาทางการเมืองเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่เป็นความเชื่อที่ว่าพัฒนาทางการเมืองในการตื่นตัวของเยาวชน เป็นเรื่องของความสามารถของระบบการเมืองในการรักษาเสถียรภาพและดูแลให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างมีระเบียบ การระดมกำลังและอำนาจ เน้นถึงประสิทธิภาพของระบบการเมืองในการทำงาน การตื่นตัวในทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่การเมืองไทยสมัยนี้มักจะมีนักการเมืองที่ไม่ทำหน้าที่แทนประชาชนอย่างแท้จริง แต่เป็นนักการเมืองเพื่อหวังอำนาจ เงินทอง และสิทธิประโยชน์ในหน้าที่บางประการ ที่เข้าไปเป็นตัวแทนแล้วไม่สนใจประชาชนหวังจะหาผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างเดียวทำให้การเมืองไม่มีการพัฒนา จึงมีกลุ่มคนบางกลุ่ม ที่เรียกว่า กลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่มีการตื่นตัวทางการเมือง มาเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ทางการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบัน ที่ยังเป็นการเมืองแบบเก่า ล้าสมัย มีการแบ่งกลุ่มแบ่งพรรคแบ่งพวก อาศัยปลายกระบอกรบเพื่อแย่งชิงอำนาจจากประชาธิปไตย และส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาค ซึ่งกำกับดูแลองค์กรปกครองท้องถิ่นโดยตรง ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และส่วนราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่อาจส่งผลต่อการเลือกตั้งในครั้งนี้ ดังนั้น การเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นช่วงเดือนพฤษภาคมนี้ จะเป็นเครื่องชี้วัดหรือตัดสินใจของประชาชนคนไทยที่จะได้เลือกพรรคการเมืองหรือกลุ่มคนทางการเมืองที่ตนเองชื่นชอบเพื่อเป็นตัวแทนของตนเองเข้าไปบริหารประเทศ และที่สำคัญผู้แทนต้องระลึกอยู่เสมอว่าสวัสดิภาพของรัฐบาลขึ้นอยู่กับประชาชนมากกว่าผู้แทนราษฎร ประชาชนต้องการเพียงสิทธิและเสรีภาพความเท่าเทียมกัน และความผาสุกในบ้านเมือง และจะเป็นที่น่าคิดและวิเคราะห์ต่ออีกว่า หากหลังการเลือกตั้งจะมีกลุ่มเผด็จการหรือฝ่ายประชาธิปไตยที่ผ่านการเลือกตั้งได้คะแนนเสียงมากได้จัดตั้งรัฐบาลก่อนและจะมีเสถียรภาพในการจัดตั้งรัฐบาลมาน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นที่น่าสนใจและน่าศึกษาต่อหลังจากการเลือกตั้ง

เอกสารอ้างอิง (References)

- ชำนาญ จันทรเรือง. (2560). เมื่ออำนาจรัฐใช้การไม่ได้. กรุงเทพมหานคร : ประชาไท.
- ลิขิต อีระเวทิน. (2558). ทิศทางการปฏิรูปการเมือง : ทางออกหรือทางตัน. กรุงเทพมหานคร : ประชาไท.
- โชคชัย ศรีรักษา. การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในระบอบประชาธิปไตย. (วารสาร มจร. เพชรบุรีปริทรรศน์. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565).
- ธโรธร ตู้อทองคำ. (1981). Democracy at the Polls: A Comprehensive Study of Competitive National Election. (Aei Press).

- ธวัช เบญจาทิกุล. (2529). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวนาในการพัฒนา : หมู่บ้านชาวเขา
ขณะเลิกการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของศูนย์พัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัด
เชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2527. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาสังคม
สงเคราะห์. คณะสังคมสงเคราะห์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญศรี มีวงษ์อุโฆษ. (2542). การเลือกตั้งและพรรคการเมือง. กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายการศึกษา.
พรรคกิจ ผ่องแผ้ว. (2527). การเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม
2526. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรแห่งราชอาณาจักรไทย. (2557). การพัฒนาการเมืองการปกครองใน
ระบอบ ประชาธิปไตย. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร : สำนักการพิมพ์.
- สุจิต บุญบงการ. (2531). การพัฒนาการเมืองไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมือง และการมี
ส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2539). ทศนคติทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร : โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.
- สุมาลี บุญเรือง. (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อ
การเลือกตั้งทั่วไป. (ดุสิตนิพนธ์ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Converse. P. (2000). The Nature (Ed). Ideology and Discontent. New York : The Free Press.
- Pye. Lucian W. (1966). Communication and Political Development. Princeton : Princeton
University press.
- Samuel Huntington. (1971). The Change to Change : Modernization. Development and Politics.
Comparative Politics.3(3).
- Zaller. John R. (1992). The Nature and Origins of Mass Opinion. New York : Cambridge University
Press.

ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน : สิ่งที่ทำนายผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*

Adaptive Leadership: The Challenging of Local Government Executives

ภักชดา พูนสุวรรณ¹

Pakchuda Poonswan¹

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: pakchuda.psw@gmail.com*

บทคัดย่อ

ความเจริญของเทคโนโลยีการสื่อสารในสภาพการณ์ปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ต้องปรับตัวให้ทันต่อสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะบทบาทของผู้นำองค์กรที่จะต้องมีความรู้ที่ต่างจากรูปแบบเดิม ๆ ในที่นี้คือ ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งบทความนี้มุ่งหวังให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เปิดรับมุมมองใหม่ที่จะมาเสริมสร้างภาวะการเป็นผู้นำการปรับเปลี่ยนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดทิศทางใหม่ในการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ โดยมีโจทย์ความท้าทาย 4 ประการ คือ การปรับความคิด สร้างการสื่อสารที่ชัดเจนและเน้นการมีส่วนร่วม ใส่ใจในการทำความเข้าใจกับทีมงาน และสร้างพฤติกรรมที่ดีเป็นแบบอย่าง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; ผู้บริหารท้องถิ่น

Abstract

Advanced communication technology in the current situation, there are changes in 4 dimensions; social, economic, cultural, and environmental. These changes result in various agencies or organizations having to adapt to the situation. Especially, the role of the organization leader need to different leadership from the traditional model. Here is the adaptive leadership of local government executives. This article aimed to help local government executives to be open to new perspectives that will strengthen their leadership in order to change local government organizations to set a new direction for quality administration. There are 4 challenges: New Mindset, Engaged Communication, Listening & Caring, and Leading by Example.

*Received March 20, 2023; Revised May 24, 2023; Accepted May 24, 2023

Keywords: Adaptive Leadership; Local Government, Local Executives

บทนำ

เมื่อสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลง มิติของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมแบบเดิม อาจต้องถูกทับซ้อนด้วยแนวคิด รูปแบบวิธีการ ความเชื่อและเทคโนโลยีที่ผุดเกิดขึ้นใหม่ ๆ ตามยุคสมัย ทุกคนข้ามผ่านวันเวลาที่ผันเปลี่ยนและยืนหยัดอยู่ได้ในสังคมสมัยใหม่ พัฒนาตนเองให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ของวันนี้และอนาคต ข้างหน้าให้สมบูรณ์อย่างเต็มกำลัง สังคมที่โลกเต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลง การปรับตัว และการบริหารจัดการ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น (ณัฐวัฒน์ ล่องทอง, 2557)

ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน (Adaptive Leadership) เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่สามารถสร้างให้เกิดความเชื่อมั่น มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อให้สมาชิกในองค์กรมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน และให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด และเป็นตัวผลักดันให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคที่มีการแข่งขัน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (นวรรตน์วดี ชินอัครวัฒน์, 2563) ฉะนั้นองค์กรที่สามารถยืนหยัดอยู่ได้ จะต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนที่สามารถปรับพฤติกรรมการทำงาน ตลอดจนมีความรู้ความสามารถในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และจะต้องเป็นผู้ริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กร ต้องการผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ สามารถสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจบุคลากรได้ดี ผู้นำต้องปรับตัวให้ทันต่อสภาวะแวดล้อม ต้องสามารถปรับองค์กรให้สอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงไปสู่บริบทใหม่ได้เพื่อความอยู่รอดและการเจริญเติบโตในอนาคต ผู้นำรุ่นใหม่ ต้องสามารถปรับตัวและเรียนความเปลี่ยนแปลง อย่างเต็มใจและเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ มีทักษะในการสังเกตอย่างชาญฉลาด มีความกล้าและเตรียมพร้อมในการเผชิญปัญหาใหม่ที่ท้าทายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งจะนำไปสู่ภาวะผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้ (Thomas, R. J., 2008)

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจึงมีความสำคัญ เนื่องจากผู้บริหารต้องรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นมากมายจากเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น ปัญหาทางด้านการเมือง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมที่มีความแตกแยกทางความคิดสูงในปัจจุบัน องค์กรจึงต้องการผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสามารถบริหารจัดการองค์กรให้ดำรงอยู่ได้ความสามารถของการเป็นผู้นำ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร นำไปสู่การทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร (โกวิทย์ พวงงาม, 2559) ซึ่งนับวันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยิ่งจะได้รับการถ่ายโอนภารกิจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่สามารถปฏิเสธภารกิจที่สำคัญนี้ได้ เพราะตัวผู้บริหารเองก็ได้อาสาเข้ามาเป็นแกนนำในการจัดสรรทรัพยากรใน

ท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับพลเมืองในพื้นที่นั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องนี้เป็นความท้าทายสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น (พิชญ์ณัฐา พรรณศิลป์ และคณะ, 2558)

จากความสำเร็จดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนต้องการที่จะศึกษาภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยสภาพการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้การบริหารงานรูปแบบเดิมอาจไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้นภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างมาก ที่จะนำพาผู้ตามและองค์กรปรับตัวให้ทันต่อทุกสถานการณ์ เพื่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการแบ่งอำนาจหน้าที่ระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นการลดภารกิจของรัฐบาลให้คงเหลือเพียงภารกิจหลัก เช่น การทหาร การต่างประเทศ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามารับผิดชอบภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น การรักษาความสะอาด การรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใน แต่ละท้องถิ่นได้ทันต่อเหตุการณ์ และพัฒนาท้องถิ่นตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้จริง (ดาวานภา เกตุทอง, 2563)

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555) ได้นิยามการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสังเขป (ฤทธิรงค์ เกาภูริระ และคณะ, 2558) ดังนี้

1. การจัดการปกครองท้องถิ่นของคนในท้องถิ่น การจัดการดังกล่าวกระทำโดยการเลือกบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาดำเนินการปกครอง ซึ่งท้องถิ่นและชุมชนแต่ละชุมชนดังกล่าว อาจมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างทั้งในด้านพื้นที่ จำนวนประชากร ความเจริญมั่งคั่ง (เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา) ทำให้ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะการปกครองที่มีลักษณะเฉพาะ

2. หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม กล่าวคือ อำนาจของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะต้องมีขอบเขต ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากมีอำนาจมากเกินไปหน่วยงานท้องถิ่นนั้นจะกลายสภาพเป็นรัฐอธิปไตยเองซึ่งจะกระทบต่อความมั่นคงของชาติ อำนาจของท้องถิ่นมีขอบเขตที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของความเจริญของแต่ละท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญ

3. หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสิทธิตามกฎหมายที่จะดำเนินการปกครองตนเอง โดยแบ่งสิทธิออกเป็น 2 ประการคือ 1) สิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 2) สิทธิที่จะกำหนดงบประมาณ เพื่อบริหารตามอำนาจหน้าที่

4. มืองค์กรที่จำเป็นในการบริหารและการปกครองตนเองคือ มืองค์กรฝ่ายบริหารและองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ (เช่น การปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเทศบาล จะมีคณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหารและสภาเทศบาล

เป็นฝ่ายนิติบัญญัติหรือในแบบมหานครคือ กรุงเทพมหานคร จะมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายบริหาร และสภากรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น

ดังนั้น ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นจากหลักการที่ว่าประชาชนในท้องถิ่นรู้ปัญหาของท้องถิ่นดีกว่าองค์กรของรัฐจากส่วนกลาง หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีคนในท้องถิ่นมาบริหารงาน เพื่อจะได้แก้ปัญหาของประชาชนในชุมชนได้อย่างถูกต้อง ส่งเสริมประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อพัฒนาการกระจายอำนาจตามวิถีของแนวทางระบบประชาธิปไตย

สาระสำคัญของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน

ความหมายของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน

ภาวะผู้นำ (Leadership) คำว่า ภาวะ หมายถึง สภาพ (Condition) ภาวะผู้นำ ก็คือ สภาพของความเป็นผู้นำ ซึ่ง Dwight Elsenhower ได้ขยายความไว้ว่าเป็น “ศิลปะในการทำให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่คุณต้องการ ให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเต็มใจของพวกเขาเอง” (สุเมธ แสงนิมนวล, 2552)

ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน (Adaptive leadership) หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากอิทธิพลต่าง ๆ และสร้างศักยภาพของแต่ละบุคคลและองค์กรให้มีประสิทธิภาพไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง เป็นระบบที่ผู้นำจัดสร้างกระบวนการความร่วมมือที่จะแก้ปัญหา และให้ผู้อื่นยอมรับและปฏิบัติตาม (Hogan T. J., 2008) หรือบางทีอาจเป็นบุคลิกลักษณะเกือบทั้งหมดของผู้นำที่ต้องมีลักษณะของการวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีเป้าหมายทะเยอทะยานสู่การปรับเปลี่ยนที่ท้าทาย การคิดใหม่ การปรับการทำงานใหม่ ปรับเปลี่ยนปทัสถานการทำงานใหม่ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่อาศัยภาวะผู้นำทางเทคนิคเท่านั้น แต่ต้องใช้ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนด้วย (Cojocar, B., 2009) ผู้นำที่สามารถปรับตัวได้กับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เพื่อให้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย มีความก้าวหน้า และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากและรวดเร็วขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้พร้อมและพัฒนาตนเองให้ทันยุคที่เปลี่ยนไป อีกทั้งต้องมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาด้านทักษะวิทยาการให้ทันสมัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เทคนิค วิธีการเรียน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (Bradberry, T., & Greaves, 2012)

องค์ประกอบของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน

กระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ตามนี้ จะกระทำโดยผ่านองค์ประกอบของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน 4 องค์ประกอบ คือ สมรรถนะทางวัฒนธรรม การจัดการความรู้ วิสัยทัศน์แบบองค์รวม และการสร้างความกลมเกลียว (Hogan, T. J., 2008)

1. สมรรถนะทางวัฒนธรรม (Cultural Competency) ประกอบด้วย องค์ความรู้ และทักษะเกี่ยวกับวัฒนธรรม ที่ได้จากการสังเกต การวิเคราะห์ การประเมิน นำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงสมรรถนะทางวัฒนธรรม เริ่มต้นด้วยความเข้าใจในโครงสร้างพื้นฐานทางวัฒนธรรมของทั้งองค์กร ผู้นำการปรับเปลี่ยนจะมีความเข้าใจในพลวัตรของวัฒนธรรมต่าง ๆ กันไปในองค์กรการศึกษาความรู้ทางวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งจำเป็น

เนื่องจากผู้นำจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีวัฒนธรรมและคุณค่าต่างจากตน ทำให้สามารถนำประสบการณ์ที่ได้มาแก้ปัญหาในการบริหารบุคคลที่มีความเชื่อแตกต่างจากกลุ่มของตนเอง สมรรถนะทางวัฒนธรรมนั้นรวมไปถึงความสำคัญในการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของภาวะผู้นำ สามารถเข้าใจลึกซึ้งมากกว่า พฤติกรรมที่แสดงออกภายนอก เข้าใจแรงจูงใจของคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับเปลี่ยนตอบสนองของคนในองค์กร

2. การจัดการความรู้ (Managing Knowledge) การจัดการความรู้กลายเป็นสิ่งสำคัญในยุคโลกาภิวัตน์และยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ซึ่งมนุษย์มีความต้องการในการศึกษาความรู้จากสิ่งแวดล้อม ผู้นำจึงต้องศึกษาตามการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้น ในมุมมองขององค์กรที่แตกต่างกัน ผู้นำการปรับเปลี่ยนจะต้องมีความตระหนักถึงองค์กรของตน ในการแสวงหาความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรและนอกองค์กร โดยมีการวางรากฐานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการรับรู้ในสถานการณ์ของสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีการใช้ความรู้อย่างแท้จริง และพยายามเข้าใจในสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาในการรับและตอบสนอง ในระบบข้อมูลข่าวสาร มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรมใหม่ในอนาคต มีความสามารถที่จะปรับองค์การของตนให้ทัดเทียมกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

3. วิสัยทัศน์แบบองค์รวม (Holistic Vision) ผู้นำการปรับเปลี่ยนต้องมีความสามารถในการตรวจสอบและวิเคราะห์ขอบเขตและสิ่งที่ยังไม่ชัดเจน วิสัยทัศน์แบบองค์รวมจะใช้เพื่อสร้างและแก้ไขสิ่งที่เกิดนอกเหนือจากความต้องการขององค์กร ชุมชน และประเทศชาติ วิสัยทัศน์แบบองค์รวมนี้จะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการสร้างภาพและการดำรงอยู่ ก่อนที่จะดำเนินการต่อไป ผู้นำสมัยใหม่จะมีการเผชิญหน้ากับปัญหาและทำการตัดสินใจวันต่อวันเช่นผู้นำในสมัยก่อน แต่ความแตกต่างจะอยู่ตรงที่ผู้นำในปัจจุบันนี้จะต้องตอบสนองต่อองค์กรที่ซับซ้อนและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้นำการปรับเปลี่ยนจะต่างจากผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือจะสามารถมองเห็นความเป็นไปได้ในหลายแง่มุม และสร้างทางเลือกที่เหมาะสม วางแผนการใช้ทางเลือกอย่างเหมาะสม

4. การสร้างความกลมเกลียว (Creating Synergy) การสร้างพลังร่วมเป็นการเริ่มต้นที่จะหลีกเลี่ยงระบบเผด็จการ เป็นกระบวนการตัดสินใจที่จะทำให้ผู้นำสามารถเลือกทางที่ดีที่สุดในการมองปัญหา เมื่อองค์กรมีความแตกต่างของวัฒนธรรม ชนชาติ ศาสนาและภูมิหลังแล้วการปกครองแบบเผด็จการย่อมสามารถเกิดขึ้นได้เสมอ โดยที่องค์กรจะไม่ยอมรับความขัดแย้ง มีทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน สามารถเผชิญปัญหาและสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้มีความเป็นไปในทางที่สร้างการประนีประนอมกลมเกลียวกัน

นอกจากนี้ ยังมีอีก 4 องค์ประกอบสำคัญคือ ความฉลาดทางอารมณ์ ความยุติธรรมขององค์กร คุณลักษณะผู้นำ และการพัฒนา (Bradberry, T., & Greaves, 2012)

1. ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เป็นชุดของทักษะที่สร้างความตระหนักในอารมณ์ของตนเอง และอารมณ์ของผู้อื่น เพื่อการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

2. ความยุติธรรมขององค์กร (Organizational Justice) ผู้นำที่ต้องเป็นผู้กล้าเผชิญกับความจริง สามารถบูรณาการความคิด ความต้องการ ความอยากรู้ของผู้คนด้วยความจริง ส่งผลให้ผู้คนเกิดศรัทธาและยกย่องนับถือ

3. คุณลักษณะ (Character) คุณลักษณะผู้นำที่เป็นเฉพาะคือ ความโปร่งใสและมีความเตรียมพร้อม เขาไม่ใช่คนสมบูรณ์แบบ แต่เขาส่งเสริมการยอมรับจากผู้คนโดยการเดินพุดคุย

4. การพัฒนา (Development) เมื่อใดที่ผู้นำคิดว่า เขาไม่มีอะไรต้องเรียนรู้เพิ่มเติม หรือไม่มีอะไรต้องสอนกับลูกน้องอีกแล้ว นั่นคือเขายังไม่รู้ถึงศักยภาพของตนเองที่แท้จริง ดังนั้นเราควรมีการพัฒนาตลอดเวลา

คุณสมบัติของผู้นำการปรับเปลี่ยน

ผู้นำการปรับเปลี่ยน (Adaptive leader) จำเป็นต้องมีเพื่อการเป็นผู้นำที่มีคุณภาพ (ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร, 2566) ดังต่อไปนี้

1. มองเห็นความเชื่อมโยงของการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดกับองค์กรว่ามีผลอย่างไร ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จะสามารถใช้คุณค่า ความสามารถและความมุ่งหวังของบุคคลเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

2. สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความคิดที่หลากหลาย สามารถนำความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กร

3. ทำความเข้าใจกับสมาชิกทีมงานและผู้เกี่ยวข้องว่า การสร้างการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและความยากลำบากในการทำให้สำเร็จ สามารถปลุกเร้าทีมงานให้มีความอดทนและมุ่งมั่นในการปฏิบัติอย่างไม่ท้อถอย

4. พร้อมเปิดรับ การทดสอบ ทดลอง และเรียนรู้วิธีการที่จะนำไปสู่คำตอบในการแก้ไขปัญหา

5. รับรู้ถึงอารมณ์ของตนเองและไม่ปล่อยให้ผลประโยชน์ส่วนตัวเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจ ผลประโยชน์ขององค์กร

6. ให้คุณค่ากับความสัมพันธ์, การสร้างความไว้วางใจ, และพร้อมรับฟังมุมมองความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน

7. สร้างความมุ่งมั่นและคุณค่าที่มีร่วมกันเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ สอดคล้องกับลำดับความสำคัญและกลยุทธ์ขององค์กร

8. ยอมรับความผิดพลาดของตนและพร้อมยกเลิกกลยุทธ์หรือการดำเนินการใด ๆ ที่ไม่ส่งผลต่อความสำเร็จ ไม่ดันทุรังเพียงเพื่อรักษาชื่อเสียงหรือฐานะตำแหน่งของตน

ความท้าทายของภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน

แม้ว่าภาวะผู้นำแบบนี้จะให้กรอบการทำงานที่เป็นประโยชน์ แต่ก็มีมีความท้าทายที่สำคัญ (ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร, 2566) ในขั้นการนำไปใช้ปฏิบัติอยู่ 2 ประการ คือ

1. ยึดติดอยู่กับสิ่งที่คุ้นเคย (Loyalty to the familiar) เป็นความท้าทายที่สำคัญมากที่สุดอย่างหนึ่งสำหรับผู้นำการปรับเปลี่ยนที่ต้องการสร้างความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ แนวโน้มที่ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหลาย

จะต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ผู้นำการปรับเปลี่ยนที่ต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยสมัครใจจึงต้องพยายามทำให้เขาเหล่านั้นเลิกยึดติดกับสิ่งที่คุ้นเคยหรือที่เคยให้ความสำคัญ อาทิ การยึดติดกับความเชื่อ, คุณค่า, พฤติกรรม, เอกลักษณ์, และอุดมการณ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก ถึงยากที่สุด

2. ลดทิวในตัวเอง (An unwillingness to defer to the team) การจะพบทางออกของปัญหาที่ท้าทายได้นั้น ผู้นำการปรับเปลี่ยนต้องไม่ยึดติดกับอัตตา (egos) ของตน สามารถปลดปล่อยความคิดของตนออกมาได้อย่างเป็นอิสระ พร้อมรับผิดชอบกับความผิดพลาดล้มเหลว กระจายอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบให้สมาชิกได้ร่วมกันแสวงหาทางออกแบบเปิดกว้าง การต่อสู้กับตนเองในเรื่องดังกล่าว เป็นความท้าทายที่ผู้นำการปรับเปลี่ยนต้องทำได้ ซึ่งก็ไม่ต่างอะไรไปจากการทำให้สมาชิกทีมงานและผู้มีส่วนได้เสีย เลิกยึดติดกับสิ่งที่คุ้นเคยดังที่กล่าวมาในข้อหนึ่ง

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือจากอิทธิพลต่าง ๆ โดยลักษณะของผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน มีการเรียนรู้ตลอดเวลา เพื่อเพิ่มทักษะและองค์ความรู้ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตนเองให้ทันยุคสมัยเปลี่ยนไป นอกจากนี้ยังต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ มีความยุติธรรม เป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากคนในองค์กร พร้อมปรับตัวและยอมรับความผิดพลาด และสิ่งที่ผู้นำควรปฏิบัติเป็นลำดับแรก คือ เลิกยึดติดกับสิ่งที่คุ้นเคยและลดทิวลง เพื่อให้ก่อเกิดภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนได้อย่างแท้จริง อันนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สิ่งที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปฏิบัติ

ผู้เขียนขอกล่าวถึงสิ่งที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปฏิบัติเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบสำคัญที่ผู้นำองค์กรยุคโลกเปลี่ยนที่ต้องรู้และเร่งปรับตัวเอง เพื่อสร้างทีมให้แข็งแกร่งและขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ประกอบด้วย 4 ประการ คือ การปรับความคิด (Mindset) สร้างการสื่อสารที่ชัดเจน เน้นการมีส่วนร่วม (Engaged Communication) พร้อมทั้งใส่ใจในการทำความเข้าใจกับทีมงาน (Listening & Caring) เพื่อปรับวิธีการนำและสร้างความเชื่อมั่นให้ทีมและองค์กร รวมถึงสร้างพฤติกรรมที่ดีเป็นแบบอย่าง (Lead by Example) เพื่อปลูกฝังวิธีการทำงานแบบใหม่เพื่อให้ทีมงานและองค์กรพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงและโอกาสที่จะเข้ามาถึง (ThaiPR.net, 2564)

การปรับความคิด (Mindset) เป็นสิ่งที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปฏิบัติเป็นอย่างแรกคือ การออกจากกรอบความคิดเดิม ๆ ที่เคยปฏิบัติกันมา เลิกยึดติดกับสิ่งที่คุ้นเคย และที่สำคัญต้องลดทิวของตัวเองลงเพื่อเปิดโอกาสให้ตัวเองได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และปรับตัวเองให้เข้ากับทุกสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

การปรับเปลี่ยนความคิดเพื่อให้เกิดมุมมองใหม่ในชีวิตของเราอย่างไร ให้ประสบความสำเร็จนั้น มีองค์ประกอบอยู่ 5 อย่าง ได้แก่ การหยุดเปรียบเทียบกับทุกอย่างไม่จำเป็นต้องสมบูรณ์แบบ หาลักษณะเสริมความคิด ให้คำจำกัดความใหม่ของคำว่าผิดพลาด และอย่าสนใจความคิดของคนอื่นมากเกินไป (พวงชมพู โจนส์, 2559)

ผู้เขียนได้ตีความให้สอดคล้องกับภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปฏิบัติ ดังนี้

1) หยุดเปรียบเทียบ กล่าวคือ ผู้นำจะต้องไม่เอาตัวเองไปเปรียบเทียบกับใคร หรือเอาองค์กรตัวเองเปรียบเทียบกับองค์กรอื่น ๆ การเปรียบเทียบนั้นจะทำให้ผู้นำมองเห็นภาพแค่ด้านเดียวคือ ตัวเองดีกว่า ผู้อื่นดีกว่า ตัวเองด้อยกว่า ผู้อื่นด้อยกว่า ซึ่งหากคิดเช่นนี้จะทำให้ไม่เกิดภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน ดังนั้น ผู้นำควรหยุดการเปรียบเทียบว่าใครดีกว่าใคร แต่ควรหันกลับมามองตัวเองว่า ตัวเรานั้นมีข้อดีข้อเสียอย่างไร แล้วจะทำอย่างไรให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีและยั่งยืน

2) ทุกอย่างไม่จำเป็นต้องสมบูรณ์แบบ กล่าวคือ ผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็นคนที่เป็นสมบูรณ์แบบ (Perfectionism) ดังคำกล่าวที่ว่า “Nobody Perfect and no need to be perfect - ไม่มีใครสมบูรณ์แบบ และก็ไม่จำเป็นต้องสมบูรณ์แบบ” (ฐิติกร พูลภัทรชีวิน, 2560) เพราะการเป็นผู้นำการปรับเปลี่ยนไม่ได้ต้องการความสมบูรณ์แบบ แต่ต้องการผู้นำที่มีองค์ความรู้ มีทักษะและความสามารถที่โดดเด่น เข้าใจสภาพแวดล้อมทั้งปัจจัยภายในและภายนอกองค์กร เพื่อที่จะนำพาองค์กรให้เดินหน้าต่อไปอย่างถูกต้องและมั่นคงต่อไป

3) หาหลักฐานเสริมความคิด กล่าวคือ ผู้นำไม่ควรมีความคิดว่า ทำไม่ได้ ไม่มีศักยภาพพอที่จะทำมันให้สำเร็จ ฉะนั้นสิ่งที่ผู้นำควรทำคือ การหาหลักฐานหรือการหาข้อเท็จจริง มาเสริมความคิดของตัวเองเพื่อให้มั่นใจว่าสิ่งที่ผู้นำควรทำคือ การหาหลักฐานหรือการหาข้อเท็จจริง มาเสริมความคิดของตัวเอง เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่หลากหลายในการสนับสนุนความคิดต่าง ๆ ของตัวผู้นำมาปรับใช้กับองค์กร

4) ให้คำจำกัดความใหม่ของคำว่าฉุดพลาต กล่าวคือ ผู้นำต้องกล้าที่จะออกจากพื้นที่ปลอดภัย (Comfort zones) ต้องลองทำอะไรใหม่ ๆ ที่แตกต่างออกไปจากกรอบเดิม ๆ และอย่าคิดว่า “ฉุดพลาต” คือ ความล้มเหลว แต่ให้คิดว่า เป็น “บทเรียน” เพื่อนำข้อผิดพลาดเหล่านั้นมาวิเคราะห์ที่จะปรับปรุง แก้ไขจุดด้อย ที่จะนำไปสู่การพัฒนาให้ดีขึ้น กลายเป็นจุดเด่นขององค์กรได้ในที่สุด

5) อย่าสนใจความคิดของคนอื่นมากเกินไป กล่าวคือ การสนใจความคิดของผู้อื่นมากเกินไป อาจส่งผลให้ผู้นำไม่มีความชัดเจนกับความคิดของตัวเอง แต่ก็ไม่ควรปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น ฉะนั้น ผู้นำต้องมีจุดยืนที่ชัดเจนในทางความคิดและการกระทำ จึงไม่ควรให้ใครมาใช้อำนาจการตัดสินใจเหนือตัวเราเอง และที่สำคัญการตัดสินใจนั้นต้องมั่นใจว่าจะไม่ทำให้คนหรือสังคมรอบด้านเดือดร้อนเช่นกัน

สร้างการสื่อสารที่ชัดเจน เน้นการมีส่วนร่วม (Engaged Communication)

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นผู้นำที่กล้ายอมรับว่า เราไม่ได้รู้ทุกเรื่อง เปิดกว้างรับฟังมุมมองความคิดเห็นของทุกคนในองค์กร นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำที่สามารถสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม และสร้างแรงขับเพื่อชวนคนในองค์กรให้กล้าออกไปหาคำตอบในสิ่งที่เราไม่รู้ไปด้วยกัน

ใส่ใจในการทำความเข้าใจกับทีมงาน (Listening & Caring)

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเข้าใจในพลวัตรของวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งภายในองค์กร และภายนอกองค์กร เนื่องจากการเป็นผู้นำจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่มีวัฒนธรรมและคุณค่าที่แตกต่างกันไป และที่สำคัญความฉลาดทางอารมณ์ของตัวผู้นำนั้นจะช่วยจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ เมื่อผู้นำเข้าใจคน

ในองค์กรและประชาชนในพื้นที่ของตนแล้ว ก็จะสามารถปลูกเร้าคนในองค์กรและประชาชนในพื้นที่ของตนให้เดินไปในทิศทางเดียวกันเพื่อไปสู่เป้าหมายตั้งไว้

สร้างความเชื่อมั่นให้ทีมและองค์กร รวมถึงสร้างพฤติกรรมที่ดีเป็นแบบอย่าง (Lead by Example) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นเสาหลักให้กับองค์กร โดยมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีนโยบายการทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้ตามหรือผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานได้อย่างมีทิศทางเดียวกัน ฉะนั้นตัวผู้นำจะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปฏิบัติงานและองค์กร รวมถึงเป็นพฤติกรรมที่มีพร้อมทั้งคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี สามารถยืดหยุ่นการทำงาน พร้อมปรับเปลี่ยนการทำงานให้ทันทุกสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานขององค์กร

สรุป

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทำให้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เปลี่ยนไป ส่งผลให้พฤติกรรมของคนที่แตกต่างกันไป และเมื่อมองในมุมของผู้นำองค์กรจะต้องมีภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยน ที่พร้อมปรับตัวและปรับองค์กรให้สอดคล้องกับทุกสถานการณ์ในแต่ละยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งลักษณะของผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน มีการเรียนรู้ตลอดเวลา เพื่อเพิ่มทักษะและองค์ความรู้ การพัฒนาตนเองเสมอ รวมทั้งต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ มีความยุติธรรม เป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากคนในองค์กร ยอมรับความผิดพลาดได้

ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นลักษณะกระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานของตน และใช้ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับทุกสภาพการณ์ได้ และใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วย และสิ่งที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปฏิบัติ ประกอบด้วย 4 ประการ คือ การปรับความคิด (Mindset) สร้างการสื่อสารที่ชัดเจน เน้นการมีส่วนร่วม (Engaged Communication) พร้อมทั้งใส่ใจในการทำความเข้าใจกับทีมงาน (Listening & Caring) เพื่อปรับวิธีการนำและสร้างความเชื่อมั่นให้ทีมและองค์กร รวมถึงสร้างพฤติกรรมที่ดีเป็นแบบอย่าง (Lead by Example) เพื่อปลูกฝังวิธีการทำงานแบบใหม่เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานและองค์กร ตลอดจนพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงและโอกาสที่จะเข้ามาถึง จึงถือเป็นโจทย์ความท้าทายใหม่ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- โกวิทย์ พวงงาม. (2559). การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิตติกร พูลภัทรชีวิน. (2560). 'ไม่มีใครสมบูรณ์แบบ และก็ไม่จำเป็นต้องสมบูรณ์แบบ'. สืบค้น 28 เมษายน 2566 จาก <https://www.workingtribes.com/post/nobodyperfect>
- ณัฐวัฒน์ ล่องทอง. (2557). การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (เพื่อความสุข (ใจ) ในการทำงาน). สืบค้น 28 เมษายน 2566 จาก <https://shorturl.asia/YJijw>

- ดาวนภา เกตุทอง. (2563). การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, 3(2), 46-57.
- นวรรตน์วดี ชินอัครวัฒน์. (2563). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนสำหรับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร. (2566). ทักษะผู้นำในการประเมินผลกระทบของสภาพแวดล้อมและปรับมาตรการแก้ไขให้สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง. สืบค้น 28 เมษายน 2566 จาก <https://drpiyanan.com/2023/04/13/adaptive-leadership/>
- พิชญ์นิฐา พรหมศิลป์ และคณะ. (2558). บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 3(2), 146-161.
- พวงชมพู โจนส์. (2559). การสร้างกระบวนการทางความคิด (Mindset) สำหรับบุคลากรในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา. วารสารธุรกิจปริทัศน์, 8(1), 1-9.
- ฤทธิรงค์ เกาฐีระ และคณะ. (2558). ความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมองค์กรกับระดับความสุขของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร. (รายงานการวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุเมธ แสงนิ่มนวล. (2552). ภาวะผู้นำกับธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ส เจริญ การพิมพ์.
- Bradberry, T., & Greaves, J. (2012). Leadership 2.0: Learn the secrets of adaptive leadership. San Diego, CA: Talent Smart
- Cojocar, B. (2009). Adaptive leadership: Leadership theory or theoretical derivative? Journal of Academic Leadership, 7(1), 1-7
- Hogan, T. J. (2008). The adaptive leadership maturity model. Organization Development Journal, 26(1), 55-61.
- Thomas, R. J. (2008). Crucibles of leadership: How to learn from experience to become a great leader. Boston, MA: Harvard Business Press.

ปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด*

The Problem of Exploitation from the Temple

พระณัฏฐ วิริโย¹

Phra Tanut Wiriyo¹

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: Tanutrungrot@gmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด เรื่องปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาจากคัมภีร์ทางศาสนา งานเอกสารและงานวิจัย ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดเรื่องปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด ซึ่งเป็นปัญหาที่ใหญ่และเกิดขึ้นมานาน การแก้ไขยังไม่เป็นรูปธรรม ยังมีข้อเสียอยู่เป็นระยะ ๆ จากการกระทำของพระสงฆ์เองและฆราวาสผู้หาผลประโยชน์ โดยการศึกษาใน 3 ประเด็น คือ (1) การคัดกรองคนเข้าสู่พระศาสนา (2) การลงโทษผู้ที่ทำลายพระศาสนา (3) ประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ ทั้ง 3 ประเด็นที่กล่าวมาส่งผลให้พระศาสนาเสื่อมเสีย จึงใคร่จะศึกษาหาวิธีแก้ไขให้พระศาสนาดำรงคงอยู่ตลอดไป เพราะปัจจุบันสื่อโซเชียลแพร่กระจายได้รวดเร็ว มีข่าวพระสงฆ์กระทำผิดพระวินัย หรือมีกลุ่มคนคดโกงแสวงหาผลประโยชน์จากวัด ทำให้ข่าวเสีย ๆ หาย ๆ ทำความเสื่อมเสียและเสื่อมศรัทธา แก่บรรดาเหล่าศาสนิกชนลงทุกวัน ควรจะต้องรีบแก้ไขโดยเร็ว หรืออย่างน้อย ณ เวลานี้แล้ว ควรที่จะมีบทลงโทษที่รุนแรงกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน

คำสำคัญ : การปกครองคณะสงฆ์; พระสงฆ์; ฆราวาส

Abstract

This article aims to study the problems of temple exploitation using qualitative research methods by studying religious scriptures, documentation, and research work. The study finds that the problems of exploitation of the temple are big problems and have been going on for a long time The solution is yet to be developed. There is also periodic derogatory news from the actions of the monks themselves and the laity who profit from this exploitation. By studying three issues:(1) the screening of people entering the religion; (2)

*Received May 4, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted June 5, 2023

the punishment of those who destroy the religion; and (3) the efficiency of the Sangha administration. Therefore, this study would like to evaluate and find a solution. Nowadays, social media spreads quickly. There has been news that monks had violated the discipline, a group of crooked people seeking benefits from the temple. causing bad news to appear, discrediting the religion, and causing believers to lose faith. This study recommends that these issues should be fixed as soon as possible. Stricter rules should be instituted and harsher penalties be established for violations of these rules.

Keywords (18 pt.): Governing the clergy; Monks; Lay-Buddhist

บทนำ

ปัญหาของการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด ที่ปัจจุบันมีมากขึ้นทุกขณะ มีทั้งที่ออกสื่อต่าง ๆ และที่ไม่ได้ออกสื่อ ทำให้คนไทยหลาย ๆ คนมองเรื่องของศาสนาพุทธไม่ดี และหลายคนเสื่อมศรัทธาต่อการเข้าวัดทำบุญกับพระสงฆ์ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วจุดเสื่อมที่สร้างวิกฤตศรัทธามากขึ้นทุกวัน ไม่ใช่แค่ที่พระสงฆ์กระทำที่เห็นจากสื่อ แต่กระทำกันเป็นขบวนการของบุคคลหลายกลุ่ม เริ่มตั้งแต่ กลุ่มพระสงฆ์ กรรมการวัด และกลุ่มฆราวาสข้าราชการ ที่เข้ามาร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์กับวงการศาสนา สาเหตุจากเรื่องนี้ คือมนุษย์ผู้มีความโลภ ไม่รู้จักกลัวบาปกลัวกรรม ไม่ว่าจะเป็นพระหรือฆราวาสต่างไม่มีความละอาย ไม่มี หิริ โอตตัปปะ ความละอายต่อการทำชั่ว ความเกรงกลัวต่อปาป (อง.ทศ.20/255/665; 2546). โดยภาพรวมของจุดอ่อนคือพระสงฆ์เป็นหลัก มีจุดอ่อนในด้านใดบ้าง คือ 1.) การขาดความรู้ 2.) ไม่กล้าเผชิญหน้า 3.) มีความขัดข้อง มีความโลภ 4.) มีความกลัวถูกเปิดเผย โดยเฉพาะเรื่องชู้สาว และมีผลประโยชน์แอบแฝง 5.) ฆราวาสนั้นเป็นผู้มีอุปการะคุณ และ 6.) พระผู้ใหญ่ผู้มีสมณศักดิ์บีบบังคับให้ทำสิ่งที่ขัดต่อพุทธศาสนา เพราะเมื่อคนที่เข้ามาหาผลประโยชน์คุยกับเจ้าอาวาสแล้วไม่ได้ผล ใช้วิธีดึงพระผู้ใหญ่เข้ามาบีบบังคับเจ้าอาวาสก็ต้องยอม (MGR ONLINE 1/4/2566). การบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ จะพบว่ายังมีข้อจำกัดทางกฎหมายที่ยังเปิดโอกาสให้มีการเข้ามาทำลายพระพุทธศาสนา ปัญหาพระสงฆ์ในอดีตที่เห็นเป็นข่าวอยู่บ่อย ๆ ก็จะไม่สามารถลดลงหรือหมดไปได้เลย

หลักการบริหารการปกครองคณะสงฆ์

หลักการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ เริ่มมีขึ้นตั้งแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ แล้วพระองค์ประทานอุปสมบทให้แก่อัญญาโกณฑัญญะ และทรงประกาศพระศาสนา ในระยะแรกพระพุทธเจ้าทรงปกครองโดยพระองค์เอง ต่อมาทรงบัญญัติพระวินัยและใช้พระวินัยเป็นระเบียบในการปกครอง ดังนั้นพระภิกษุต้องอยู่ภายใต้พระธรรมวินัย ต้องปฏิบัติตามโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะออกจากทุกข์ และเมื่อสาวกมีจำนวนมากขึ้น (พระเศรษฐีผู้มีปัญญาอิสกุล, ไพบรรณ ปุริมาต, ชุตินันท์วงษ์อมรวิทย์, พระครูปลัด นิเวช ชินวโร (จงแจ้งกลาง) 2563). จนมีพุทธบริษัท 4 ครบถ้วน คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาพระองค์ทรง

กระจายอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นใหญ่ สังคมพุทธจึงกำเนิดขึ้นมา มีการบริหารการปกครองขึ้นเพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับสังคมมนุษย์ การบริหารพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลมีพระพุทธเจ้าเป็นองค์บริหาร เป็นองค์ปฐมในการบริหารใช้รูปแบบการปกครอง ทรงใช้ระบอบสามัคคีธรรมเป็นแม่บทในการปกครองคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันในประเทศไทย ได้มีการปกครองที่แบ่งออกเป็น การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุด ไต่ลงมาตามลำดับชั้นมากมายตั้งแต่พระสังฆราช เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค อย่างนี้เป็นต้น และผู้ที่มีบทบาทในการปกครองใกล้ชิดมากที่สุด เข้าพบหรือปรึกษาได้ง่ายที่สุดคือเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดภายในวัดนั้น ๆ บทบาทของเจ้าอาวาสต่อการดูแลทรัพย์สิน และศาสนสมบัติของวัดให้เรียบร้อย การสร้างวัดตั้งวัดกฎหมายไม่ได้กำหนดกรอบการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่วัด โดยบังคับว่าต้องมีตราตั้งการจัดตั้งวัดกำหนดให้ถูกต้อง มีวัตถุประสงค์ของวัดไว้ดังเช่น นิติบุคคลอื่น ๆ เพราะจุดเริ่มต้นของการเกิดขึ้นของวัด มาจากความประสงค์ของคนในชุมชนพื้นที่นั้น ซึ่งต้องการให้มีการสร้างวัดตั้งวัดขึ้นในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตามความเชื่อของคนในชุมชนและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนนั้น อีกทั้งใช้เป็นสถานที่ศึกษาเผยแผ่พระธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ วัดยังนับเป็นส่วนประกอบหนึ่งของศาสนา (<http://www.satit.up.ac.th>, 2566) ดังนี้

- 1) ศาสดา ผู้ก่อตั้งศาสนา หรือผู้คิดค้น
- 2) ศาสนาธรรม คัมภีร์หลักคำสอนของศาสนา
- 3) ศาสนบุคคล คือ สาวก นักบวช รวมถึงศาสนิกชนที่นับถือ
- 4) ศาสนพิธี คือ พิธีกรรมทางศาสนา
- 5) ศาสนสถาน คือ สถานที่ในการประกอบพิธี (พุทธรักษ์ ปราบนอก, 2558).

ดังนั้น วัดจึงเป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เผยแผ่ธรรมะ เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบกิจการสาธารณะเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน ในอดีตยังมีการรวมกิจกรรมอย่างอื่นอีกมากมาย เช่น โรงเรียน การเรียนหนังสือก็ต้องเข้ามาศึกษาที่วัดจนพัฒนาการเป็นโรงเรียนต่าง ๆ แม้กระทั่งการรักษาพยาบาลในชุมชนก็ยังใช้วัด เป็นพื้นที่รักษาผู้ป่วย (เดชฤทธิ์ ศุภพร 2556). ศูนย์ฝึกวิชาชีพ จัดมหรสพ อย่างนี้เป็นต้น การที่วัดจัดการทุกอย่างอย่างที่กล่าวมานั้น ขึ้นอยู่ที่เจ้าอาวาสว่ามีหลักการบริหารอย่างไร เพราะการที่จะเป็นเจ้าอาวาสต้องเสริมความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้าน เช่น ทางด้านกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ประกาศข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม การที่จะเป็นเจ้าอาวาสที่ดีต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ยิ่งความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินวัด และต้องรู้ของส่วนราชการ เช่น สำนักงานที่ดิน กรมธนารักษ์ กรมป่าไม้ ฯลฯ และความรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญคือความรู้ในเรื่องระบบการเงิน และการบัญชีระบบงานสารบัญชี จำเป็นต่อการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยคือให้อยู่สภาพที่พร้อมใช้งาน หรือให้ดียิ่งขึ้นเพื่อญาติโยมจะใช้หรือยืมจะได้สะดวก หน้าที่ของเจ้าอาวาสจึงสำคัญ ดังนี้

หน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสและผู้รักษาการแทน วัดเป็นสถาบันหลักในการปกครองและดำเนินกิจการพระพุทธศาสนาที่สำคัญ กฎหมายของคณะสงฆ์จึงบัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล และให้เจ้าอาวาสเป็น

ตัวแทนของวัดในการจัดกิจการทั่วไป ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัดนั้น ๆ ตามมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงเป็นผู้มีความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความเสื่อมความเจริญของคณะสงฆ์ หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีฐานะเช่นเดียวกัน การแต่งตั้งเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส คือพระภิกษุผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองวัด มีหน้าที่ปกครองดูแลอำนวยการทุกอย่างเกี่ยวกับวัด กฎหมายกำหนดให้วัดหนึ่งมีเจ้าอาวาส 1 รูป แต่จะมีรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้หลายรูปตามควรแก่ฐานะของวัดหรือจำนวนพระภิกษุในวัด เจ้าอาวาสเป็น พระสังฆาธิการ และเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

- บำรุงรักษาวัด ดูแลกิจการ และศาสนสมบัติของวัดให้มีความเรียบร้อยเป็นไปด้วยดี
- ปกครองและสอดส่องให้ดูแลพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบข้อบังคับ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

- เป็นธุระในการอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัย แก่ภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์
- ให้ความสะดวกตามสมควรในการทำบุญทำกุศล แก่สาธุชน (Watmoli.com, 2564.).

เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

- ห้ามภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีรับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- สั่งให้ภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่ไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- สั่งให้ภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือขอขมาโทษ ในกรณีบรรพชิตหรือศิษย์วัดนั้นประพฤติดังคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม (วิกิพีเดีย, 2560)

แรงจูงใจของปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด

การที่ปัญหาของการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด เป็นปัญหาที่ใหญ่มีจุดอ่อนที่มาจากการปฏิบัติตัวของพระสงฆ์โดยตรง และยังถูกกลุ่มที่ขอบหาช่องทางที่จะแฉเรื่องราวที่ไม่ดี ของพระมาเป็นประโยชน์ใส่ตน หรือไม่ก็ข่มขู่ต่อรองด้วยการแบล็กเมล์ (MGR ONLINE 13/4/2566) เพื่อเรียกรับเงินถ้าไม่ให้เป็นเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชน จะเห็นได้ว่าบุคคลเหล่านี้เปรียบเสมือนเหลือบในวงการพุทธศาสนา และยังมีอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาเป็นกรรมการวัด เห็นว่าเจ้าอาวาสไม่ค่อยเก่งเรื่องหนังสือ ก็จะมาคอยบงการและนำเงินของวัดมาและบอกว่าจะบริหารให้ แต่แท้จริงแล้วนำเงินไปใช้ส่วนตัวหรือนำไปใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับงานของสงฆ์ และยังมีกลุ่มที่เข้าหาพระที่มีสมณศักดิ์ระดับท่านเจ้าคุณ อาศัยความใกล้ชิดสนิทสนมกับพระผู้ใหญ่เพื่อเป็นใบเบิกทาง กอบโกยหาผลประโยชน์ใหญ่โตมหาศาล แต่ส่วนใหญ่ในกรณีนี้จะเป็นวัดที่มี “พระมหาเถระ” ที่มีอำนาจมีบทบาทเป็นที่นับถือของคณะสงฆ์ ซึ่งเมื่อใกล้ชิดสนิทสนมแล้วจะนำชื่อของท่านไปแอบอ้าง เช่น ความขลังความศักดิ์สิทธิ์ สร้างวัดถ้ำมงคล และกิจการงานบุญกุศลต่าง ๆ ปัญหาเรื่องของการแสวงหาผลประโยชน์นั้น มีมากมายหลากหลายรูปแบบ การทำบุญ การปกครอง การดูแลศาสนสมบัติของวัด รวมไปถึงพิธีกรรมสงฆ์ การที่เป็นเจ้าอาวาสมีหน้าที่ดูแลปกครอง ปกป้องศาสนสมบัติของวัดเพราะเจ้าอาวาส เองเปรียบเสมือนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐวัดเป็นนิติบุคคล แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเห็นได้จากทั่วไป ถ้าเจ้าอาวาสรับมือไม่ไหวลาสิกขาไปก็มี หรือถ้าไม่ลา

สิกขาก็จะถูกญาติโยมเหล่านั้นหาเรื่อง โดยการไประดมผู้คนมาให้เยอะ ๆ แล้วใส่ร้ายป้ายสี และขับไล่ไม่ให้ยู่
วัดนั้น แล้วพระสงฆ์เองก็ถือได้ว่าเป็นมนุษย์ปุถุชนคนธรรมดา บางรูปที่ได้ศึกษาธรรมะมาเยอะก็จะเข้าใจได้
ว่า เป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์แต่บางรูปศึกษาน้อย ก็มองว่าเสียหน้าที่ถูกขับไล่จึงลาสิกขาไปก็มี จึงทำให้
ปัญหานี้เกิดขึ้นมาอยู่เรื่อย ๆ ปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์ควรต้องได้รับการแก้ไขโดยเร็ว

วิธีการการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ได้กำหนดไว้ในมาตราตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
และต่อมาได้แก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมยิ่งขึ้นถึงปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 (พระครูพิฑูรณคราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท) และพระมหาสุเมธ สมานิต 2564). เพราะพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส
มีภารกิจด้านการบริหารกิจการวัดอยู่ด้วยกัน 6 ด้าน คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษา
สงเคราะห์ 4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ (พระครูจัน
ทสารสุตกิจ, สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, และ พระมหาญาณวัฒน์ จิตตวฑฒโน, 2562). ซึ่งจะพออธิบายได้ดังนี้

1) การปกครอง หมายความว่า การดูแลปกครองและสอดส่องภิกษุสามเณรให้อยู่ในพระธรรมวินัย
การรักษาความสงบเรียบร้อย ดูแลจัดกิจการงานต่าง ๆ ภายในวัด และยิ่งในยุคปัจจุบันต้องมั่นดูแลฆราวาสที่
คอยแวะเวียนเข้ามาด้วย ป้องกันไม่ให้เข้ามาเสพยาเสพติดบารวมถึงภิกษุและสามเณรด้วย

2) การศาสนศึกษา หมายความว่า ให้เจ้าอาวาสดูแลภิกษุสามเณรให้มีความรู้ ส่งเสียให้ได้รับ
การศึกษา คอยให้การสนับสนุนด้านการศึกษา หรือถ้าภิกษุสามเณรไปศึกษาแล้วไม่เข้าใจ เจ้าอาวาสก็สอน
เพิ่มเติมให้เข้าใจ คือ คอยเอาใจใส่ดูแลด้านการศึกษาของภิกษุสามเณร

3) การศึกษาสงเคราะห์ คือ งานด้านการส่งเสริมด้านการศึกษาให้กับนักเรียนในบริเวณหรือ
ใกล้เคียง ตามที่กัลลังวัดจะช่วยสนับสนุนได้ เพราะงานด้านนี้เป็นการมุ่งเน้นการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรม
ให้แก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การศึกษาแผนกธรรมศึกษา
หรือบาลีศึกษา ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด ตลอดถึงการมอบทุนการศึกษา
 เป็นต้น (Wix.com 2557).

4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายความว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่สำคัญ คือ การเผยแผ่ศาสนาเป็น
การรักษาและธำรงไว้ ซึ่งหลักธรรมและชี้ทางสว่างแก่พุทธศาสนิกชนในการดำรงชีวิต ให้อยู่เย็นเป็นสุขทั้งใน
ปัจจุบันและอนาคต เพื่อพระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ต่อไปอีกนานแสนนาน (พระศรีธัมม (ชยจิตโต) แสง
อุทัย, และ วันพิชิต ศรีสุข 2562).

5) การสาธารณูปการ หมายถึง งานก่อสร้างและงานบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
อันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก มีคำพระสังฆาธิการรูปหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า
สร้างวัดไม่ก็ปีก็เสร็จ แต่การดูแลรักษาวัดต้องทำไม่มีวันเสร็จ (ชมรมธรรมธารา, 2566). ผู้ที่เป็นเจ้าอาวาสต้อง
ดูแลตลอดไป เพราะถ้าคิดว่าศาสนวัตถุหรือศาสนสถานดีอยู่แล้วก็ให้บูรณคงที่ไว้ แต่ถ้าดูแลแล้วไม่เหมาะสมก็ยุบ
แล้วสร้างใหม่ หรือริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ให้ศาสนิกชนเข้ามาแล้วรู้สึกร่มเย็น สบายใจ เข้าภายในวัดแล้วรู้สึกสงบ

6) การสาธารณสงเคราะห์ (พระสมุห์วศิน วิสุทฺโธ (พงษ์ศักดิ์), 2563). เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้ เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล เป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชน โดยการสาธารณสงเคราะห์ให้กับชาวบ้าน เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านยามตกยาก และยังมีการสาธารณสงเคราะห์เป็นการดำเนินการช่วยเหลือ สังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระวินัย ได้แก่ โครงการบรรพชาอุปสมบทภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการนำประชาชนและเยาวชนเข้ามาศึกษาธรรมะ

ประเด็นของปัญหา

การแสวงหาผลประโยชน์จากวัดผู้วิจัย จึงขอนำเสนอเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ไทย ประเด็นของปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด ซึ่งตัวผู้วิจัยเคยได้ยื่นมาตั้งแต่ตอนที่ยังไม่ได้อุปสมบทเป็นพระ พอบวชแล้วข่าวยังมีมากขึ้นเพราะปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคที่การสื่อสารรวดเร็วมากมีข่าวทางพระสงฆ์หรือทางศาสนา กระจ่ายได้รวดเร็วจึงมีข่าวแทบไม่เว้นแต่ละวัน จึงมีความสนใจอยากศึกษาในเรื่องนี้ ซึ่งในประเด็นของปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด ได้ศึกษาวิเคราะห์หาสาเหตุแล้ว สามารถแบ่งออกได้หลักใหญ่ ๆ อยู่ 2 ประเด็น คือ กลุ่มพระสงฆ์ และฆราวาส ที่เข้ามาหาผลประโยชน์ ดังนั้นถ้าจะมาแยกให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นก็จะมีดังนี้

1. พระภิกษุสงฆ์ พระสงฆ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาเองก็จะจำแนกออก คือ 1) การขาดความรู้ 2) ไม่กล้าเผชิญหน้า 3) มีความขัดข้อง มีความโลภ 4) มีความกลัวถูกเปิดเผย 5) คฤหัสถ์นั้นเป็นผู้มีอุปการะคุณ และ 6) พระผู้ใหญ่ผู้มีสมณศักดิ์บีบคั้น

1) การขาดความรู้ หมายความว่า พระสงฆ์ผู้เป็นเจ้าอาวาสนั้นมีความรู้น้อย สาเหตุเพราะเป็นผู้บวชมานาน เป็นผู้มีพรรษาเยอะจึงให้ท่านเป็นเจ้าอาวาส แต่ท่านไม่มีความรู้ที่จะบริหารกิจการต่าง ๆ ของวัด จึงถูกฆราวาสญาติโยมเข้ามาสั่งการว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ กลายเป็นพระอยู่ใต้การปกครองของฆราวาส

2) ไม่กล้าเผชิญหน้า คือ ความกลัว ความกลัวมีด้วยกัน 2 สาเหตุ ความกลัวภายนอกเช่น กลัวงู กลัวสุนัข กลัวเสือ เป็นต้น และกลัวภายใน กลัวแก่ กลัวเจ็บ กลัวตาย เป็นต้น แต่ในที่นี้น่าจะเป็นคนไม่กล้าแสดงออกขอบอกอยู่สันโดษเงียบ ๆ

3) มีความขัดข้อง มีความโลภ มีพระหลายรูปที่เป็นเจ้าอาวาส และที่ไม่ได้เป็นเจ้าอาวาส ที่มีความละโมภโลภมากอยากมีอยากได้ไปหมด เช่น รับเปอร์เซ็นต์การก่อสร้าง ยกย่องเงินบริจาคต่าง ๆ ที่เขานำมาถวายวัด ตั้งสำนักเสกน้ำหมากขากน้ำมันตูดหมูให้หาย หรือหลอกลวงมีโครงการจะสร้างโน่นนี่นั่น หรือเรื่องเงินทองวัดที่มีข่าวดังครึกโครม มีทั้งพระผู้ใหญ่และพระผู้น้อยมากมาย กองปราบและปป.ป.พรมคัน 10 วัด (today 2561). ป.ป.ช. ศาลสั่งสั่งยึดทรัพย์ ผอ.สำนักพุทธด้วย 56 ล้าน (มติชนออนไลน์ 2566.) มีอีกหลายวัดทั่วประเทศ เรื่องนี้จากข่าวบอกว่าจะมีบุดหนุนพระพุทธศาสนาามอบให้วัด แต่ไม่ได้ให้ทั้งหมดจะแบ่งให้เพียงบางส่วนเท่านั้น โดยอ้างว่าต้องเอาเงินส่วนที่เหลือคืนสำนักพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อนำไปบริจาคให้วัดอื่น ๆ ที่ยังขาดแคลนงบประมาณ

4) มีความลับกลัวถูกเปิดเผย โดยเฉพาะเรื่องชู้สาวและผลประโยชน์แอบแฝง จึงทำให้ไม่กล้ามีปากมีเสียงกับคฤหัสถ์ ที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากวัดเปรียบเสมือนน้ำท่วมปาก เพราะถ้าไว้วางใจออกไปตัวเองอาจถูกเปิดโปง จึงกลายเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดไปโดยปริยาย

5) คฤหัสถ์นั้นเป็นผู้มีอุปการะคุณ ฆราวาสนำสิ่งของมาถวาย นำปัจจัยโดยการเรียไรมาถวาย มาบอายเป็นประจำพอทำให้ไม่กล้าว่ากล่าวตักเตือน เพราะความเกรงใจญาติโยมเหล่านั้นทำให้เป็นโอกาสที่ฆราวาสญาติโยมเหล่านั้นแสวงหาผลประโยชน์ได้โดยง่าย

6) พระผู้ใหญ่ผู้มีสมณศักดิ์บีบคั้น บุคคลเหล่านั้นเข้าหาเจ้าอาวาสแล้วไม่ได้รับการตอบรับตามต้องการ จึงเขาทางพระเถระผู้ใหญ่ที่เคยไปทำความคุ้นเคยก่อนแล้ว พระผู้ใหญ่บางรูปอาจไม่รู้ว่าเขาต้องการอะไร ฆราวาสเหล่านั้นมีวิธีพูดเกลี้ยกล่อมจนพระผู้ใหญ่หลงเชื่อ ก็สั่งให้เจ้าอาวาสทำตามเขาไปอย่าเรื่องมาก กลับตำหนิใส่ร้ายเจ้าอาวาส

2. กลุ่มของคฤหัสถ์ ก็จะมีวิธีเลือกวัดที่จะเข้าไปโดยการประเมินก่อนว่า วัดนี้มีรายรับเท่าไร มากน้อยเพียงไร จากนั้นเริ่มเข้าไปตีสนิททำกันเป็นขบวนการก็มี การแสวงหาผลประโยชน์จากวัดมีมากมายหลายวิธี เช่น การแอบอ้าง การแอบอิง และการแอบแฝง การแอบอ้างเป็นอย่างไรมีหลากหลายรูปแบบ แอบอ้างชื่อไปเรียไร หรือรู้จักสามารถวิ่งเต้นได้ แอบอ้างโดยเข้ามาเป็นกรรมการวัดแล้วหาผลประโยชน์จากการเช่าที่ดินของวัด จ่ายให้วัดส่วนหนึ่งที่เหลือนำเข้ากระเป๋าตัวเอง ทำมาก่อนเจ้าอาวาสมาอยู่เสียอีก การแอบอิงคล้ายกับการแอบอ้างแต่เนียนกว่า หมายความว่า ใช้ชื่อเสียงของเจ้าอาวาสเป็นผู้หาผลประโยชน์เลย โดยการคิดกิจกรรมอะไรได้ก็จะให้เจ้าอาวาสเป็นผู้นำ มีการคำนวณแล้วเสร็จสับว่ารายได้เข้าวัดเท่าไร ผลประโยชน์ส่วนตัวได้เท่าไร ยิ่งขบวนการสร้างพระเครื่องมีเกือบทุกที่ และสุดท้ายแอบแฝงกลุ่มนี้จะหาเงินด้วยการอาศัยศรัทธาของศาสนิกชน เช่น ปลอ่ยนก ปลอ่ยนปลา ไถชีวิตโคกระบือ เพื่อหาทุนสร้างโบสถ์ สร้างศาลาการเปรียญ นำเงินเข้าวัดหรือไม่และเท่าไร เป็นการแอบแฝงหาเงินกับการศรัทธา

นำเสนอแนวความคิดการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด เมื่อพิจารณาถึงเรื่องของโครงสร้างการบริหาร และการปกครองคณะสงฆ์ไทย ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฯ ดังกล่าวแล้ว จะพบว่ายังมีข้อจำกัดทางกฎหมายที่ยังเปิดโอกาส ให้มีการเข้ามาทำลายพระพุทธศาสนา ปัญหาพระสงฆ์นอกวัดที่เห็นเป็นข่าวอยู่บ่อย ๆ ก็จะไม่สามารถลดลงหรือหมดไปได้เลย โดยช่องว่างทางกฎหมายที่สำคัญมี 3 ประการดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง คือ ขาดการคัดกรองผู้ที่เข้ามาสู่พระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากข้อเท็จจริงในหลายกรณี เช่น พระภิกษุซึ่งถูกจับให้ลาสิกขาเนื่องจากประพฤติผิดพระธรรมวินัย ถึงขั้นปาราชิกซึ่งตามพระธรรมวินัยแล้วไม่สามารถบวชเป็นพระภิกษุได้อีก แต่บุคคลเหล่านั้นได้กลับเข้ามาบวชใหม่ หรือโก่งเงินวัด การคัดกรองมีแต่ดูเรื่องคดีอาญา หรือยาเสพติดเท่านั้น นั่นเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นกลับมาอุปสมบท ถือว่าบุคคลเหล่านั้นเข้ามาเพื่อทำลายพระพุทธศาสนา ควรจะมีการคัดกรองตั้งแต่อ่อนบวชเข้ามาเป็นพระ คือ ให้ขึ้นบัญชีแดงโดยการนำหมายเลขบัตรประชาชน บันทึกเข้าระบบว่าบุคคลนี้ไม่สามารถบวชได้อีก

ประการที่สอง คือ ขาดมาตรการที่เหมาะสมในการลงโทษ เพราะถือว่าเป็นบ่อนทำลายให้เกิดความเสียหายแก่พระพุทธศาสนา ทั้งพระภิกษุสงฆ์และฆราวาส ด้วยสาเหตุที่การประพฤติดนินทาพระธรรมวินัย

ไม่เหมาะสมต่อ เพศบรรพชิตในข้อที่ร้ายแรงในสายตาของสาธารณชนเช่น โก่งเงินวัด เสพเมถุน ปลอมตัวเป็น พระออกเรียไร พระปลอมตัวเป็นคฤหัสถ์ออกเที่ยวกลางคืน คลุกคลีกับสตรีเพศ ดื่มสุราหรือของมีเมา เสพ หรือค้ายาเสพติด เป็นต้น ประการนี้ก็ควรจะมีโทษที่ร้ายแรงกว่านี้ ไม่ใช่จับไปปรับแป็บเดียวออกมาทำอีกแล้ว เพราะบางคนซึ่งก็ทำงานใช้ผ้าเหลืองออกทำมาหากิน จึงควรจะมีโทษที่หนักกว่านี้ เช่นจำคุกสัก 5 ปี และ พระสงฆ์ที่จะมาทำหน้าที่เจ้าอาวาสควรมีการศึกษา พอสมควรเพื่อไม่ให้หว่าสญาติโยมขึ้นมาได้ หรือเข้ามา ควบคุมวัดเพราะจะทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ ควรส่งพระรูปที่เห็นเหมาะสมไปศึกษาบริหารกิจการ คณะสงฆ์ หรือชื่อย่อว่า ปบ.ส. ซึ่งปัจจุบันมีให้ศึกษาได้ทั่วประเทศแล้ว แต่ถ้าไม่ยอมศึกษาหรือดื้อไม่ยอมแต่งตั้ง ให้เป็นเจ้าอาวาส จะทำให้เกิดปัญหาในภายหลังอย่างแน่นอน เพราะที่ศึกษาหาข้อมูลมาส่วนใหญ่พระที่ไม่มี ความรู้ จะถูกหว่าสญาติโยมที่จ้องหาผลประโยชน์เข้ามาควบคุมหมด

ประการที่สาม คือ การขาดประสิทธิภาพของระบบการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ กฎหมายฉบับนี้ ที่ได้มอบงานทั้งหมดให้ไปอยู่ในความรับผิดชอบของ กรรมการมหาเถรสมาคมแต่เพียงฝ่าย เดียวทั้งทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร และการลงนิกกรรม ส่งผลให้กรรมการมหาเถรสมาคมแต่ละรูปมีความ จำเป็นต้องรับภาระที่มากมาย และล่าช้าอย่าลืมนะว่ามหาเถรสมาคมแต่ละรูปมีอายุมาก บางครั้งกว่าจะดูเอกสาร หาข้อมูลใช้เวลาาน หลบหนีไปไหนแล้วแต่พอเรื่องเงียบ กลับมาบวชอีกและกระทำผิดซ้ำ ๆ ซาก ๆ นอกจากนี้อำนาจในการวินิจฉัยสั่งการในแต่ละครั้งจะต้องอาศัยมติร่วมกันของกรรมการมหาเถรสมาคม ไม่ว่า เรื่องนั้นจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ซึ่งในหลายครั้งที่มีการสั่งสอนการคณะสงฆ์ ควรจะมีนโยบายให้ อำนาจแก่พระสงฆ์ในแต่ละตำบล ที่มีความรู้ความสามารถและเที่ยงตรง ไม่เอนเอียงไปเข้าข้างใครมีประกาศ พระราชฎีกาแต่งตั้ง ปัจจุบันมีการแต่งตั้งพระวินยาธิการหรือที่เข้าใจง่าย เรียกว่าตำรวจพระแต่ไม่มีอำนาจสิทธิ ขาดอะไรมา เพราะบางสถานการณ์เจอพระผู้ใหญ่กระทำผิดเสียเอง พระวินยาธิการก็ไม่กล้าตักเตือนเพราะ ตนเป็นพระผู้น้อยกว่าท่าน ควรให้สิทธิหรือให้อำนาจมากกว่านี้ คือให้เป็นผู้ตัดสินเด็ดขาดโดยดูจากหลักฐาน ให้ถ้อยคำเรียบร้อยแล้วจับส่งให้ทางตำรวจดำเนินคดี เพื่อความรวดเร็วและเป็นเยี่ยงอย่างให้หลากจำ ถ้ามี ตัวอย่างสัก 2 - 3 เรื่อง ยิ่งออกสื่อด้วยว่าเรากระทำการลงโทษขั้นเด็ดขาด ทุกคนได้ข่าวหรืออยู่ในเหตุการณ์ก็ จะไม่กล้ากระทำ และในเรื่องของคฤหัสถ์ที่มาแสวงหาผลประโยชน์ ให้พระสงฆ์ที่แต่งตั้งดังกล่าวเข้าไปมีส่วน ร่วมกันตำรวจ เพื่อติดตามคดีสืบหาหลักฐานร่วมกันคดีจะได้เร็วขึ้น เพราะบางเรื่องตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ที่ไม่ กล้าไปล่วงเกินพระ ผู้วิจัยจึงขอเสนอไว้ดังนี้ครับ

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรมีการคัดกรองตั้งแต่การคัดเลือกหมายเลขบัตรประชาชน เพราะปัจจุบันทุกวัดมีคอมพิวเตอร์กันหมดแล้ว สามารถสืบข้อมูลเพื่อตรวจสอบได้เลยไม่ต้องรอเจ้าหน้าที่ ให้ พระเลขาเป็นผู้ค้นหาข้อมูลเพราะพระอุปัชฌาย์ บางรูปท่านแก่แล้วไม่รู้เรื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งในอนาคตควร จะต้องจัดทำฐานข้อมูลให้เชื่อมโยงกันทั่วประเทศ มิใช่ปล่อยให้ใครก็ตามที่อยากจะบวชเพียงเพื่อมาห่ม ผ้าเหลือง เอาพระศาสนาเป็นเครื่องทำมาหากิน ควรกำหนดบทลงโทษทางอาญาสำหรับการกลับมาบวชใหม่ ของพระภิกษุทั้งที่ปาราชิกแล้วให้ชัดเจนและหนักขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกัน รัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง เพราะศาสนาไม่มีตัวตนเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั้งหลาย เชื่อและศรัทธาหลักธรรมคำสอน จึงยึดถือปฏิบัติตาม แต่ที่กระทำผิดคือตัวบุคคลเป็นผู้กระทำ บุคคลที่กระทำผิดจนทำให้ศาสนาหมวมอง

ศาสนาพุทธอันเป็นศาสนาประจำชาติไทย ด้วยการกำหนดให้การประพาศิทธิคุณพระธรรมวินัย ของพระภิกษุใน
ข้อร้ายแรงในสายตาของพุทธศาสนิกชนนั้นเป็นความผิดและมีโทษทางอาญา

สรุป

บทสรุปปัญหาการแสวงหาผลประโยชน์จากวัด เป็นธรรมดาของคณะสงฆ์ที่เข้ามาบวชนั้น เป็น
คนหนุ่มต่างบิดามารดา ทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนไปต่างฐานะต่างสังคม แต่พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ
โดยยึดถืออยู่ในวินัยสงฆ์โดยเคร่งครัดก็มีมาก ที่ทำประโยชน์แก่สังคมก็มีไม่น้อย และพระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ก็
ยังคงเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้แก่ฆราวาสญาติโยม ให้แก่เหล่าพุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา
จำนวนไม่น้อย หากจะเป็นบางส่วนหรือส่วนน้อยเท่านั้นที่มีปัญหา แต่ก็ทำให้ความศรัทธาของคนส่วนใหญ่
เสียหายอย่างมาก ดังนั้น การที่พระสงฆ์บางรูปมีการประพฤติดนินทาไม่เหมาะสมแก่สมณเพศ จนสร้างความ
เสียหายต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์โดยรวม ทำให้คุณงามความดีของพระพุทธศาสนาที่สืบทอดกันมา อย่าง
ยาวนานต้องมัวหมองด้วยคนเพียงไม่กี่คน วิธีการที่จะแก้ไขให้ได้ประสิทธิภาพมากที่สุด ทุกคนทุกฝ่ายที่นับ
ถือศาสนาพุทธต้องร่วมมือร่วมใจกัน ช่วยกันเป็นหูเป็นตาคอยสอดส่องสิ่งที่ไม่ถูกต้อง โดยหากได้พบเห็นสิ่ง
ผิดปกติน่าสงสัยมาพากลก็ควรลุกขึ้นมาตรวจสอบ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องจ้องจับผิด สิ่งสำคัญก็ต้องมีการ
สร้างมาตรการและระบบที่จะควบคุมและตรวจสอบ การจัดการองค์กรพระพุทธศาสนาให้ดี และมี
ประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ประการสำคัญที่สุดหาแนวทางแก้ไขด้วยความปรารถนาดีที่มีจิตใจ
ที่เห็นแก่พระพุทธศาสนาเป็นหลัก จะช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไม่ควรถูกแต่เพียงว่าปล่อยให้เป็นเรื่องของพระ
หรือมือคดปล่อยตามยถากรรมให้ดูแลกันเอง ถ้าทุกฝ่ายไม่ช่วยกันพระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมลง และมีแนวโน้ม
ว่าจะเสื่อมเร็วขึ้นเพราะปัจจุบันอย่างที่เคยกล่าวไปแล้วว่า ยุคนี้การสื่อสารเป็นสิ่งที่เร็วมากเพียงข้ามคืนรู้กันทั่ว
แล้วว่า พระที่นั่นที่นี้หรือฆราวาสได้กระทำความเสื่อมเสียให้แก่ศาสนาอีกแล้ว

เอกสารอ้างอิง

- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธรักษ์ ปราบนอก. (2558). ศาสนาโลก มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 32 (3) กันยายน - ธันวาคม.
- พรเศรษฐี ธิปัญญานิสกุล และคณะ. (2563). การปกครองคณะสงฆ์ไทยกับทิศทางการปกครอง, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา. มกราคม 2563.
- เดชฤทธิ์ ศุภพร. (2556). “บทบาทของวัดในฐานะที่เป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาวัดไผ่ล้อม (พระอารามหลวง) ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- พระครูพิฑูรณคาราภิรักษ์ (อนุชาติ นรินโท) และคณะ. (2564). “ทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์”. วารสารวิจัยวิชาการ.
- พระครูจันทสารสุตกิจ และคณะ. (2562). รูปแบบการบริหารความเปลี่ยนแปลงของคณะสงฆ์ภาค 1, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีญพัฒน์ (ชยจิตโต) และคณะ. (2562). รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซียของสำนักสงฆ์จันทรัตนาราม ตำบลยะรม อำเภอบาง จังหวัดยะลา.
- พระสมุห์วศิน วิสุทโธ (พงษ์ศักดิ์). (2563). การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการอำเภอมือง จังหวัดราชบุรี. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Buddhaword.wixsite. (2557). [ออนไลน์]. “เมตตามอบทุนการศึกษา”. [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566] จาก <https://buddhaword.wixsite.com/somdej/blank-3> เมตตามอบทุนการศึกษา 12 พฤษภาคม 2557.
- MGRonline. (2557). [ออนไลน์]. “เหลือบในวงการพุทธศาสนา 3 ยุทธวิธีหาประโยชน์ในวัด”. [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566] จาก <https://mgronline.com/specialscoop/detail/9570000099302> เหลือบในวงการพุทธศาสนา 3 ยุทธวิธีหาประโยชน์ในวัด.
- Workpointtoday. (2561). [ออนไลน์]. “เหลือบในวงการพุทธศาสนา 3 ยุทธวิธีหาประโยชน์ในวัด” [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566] จาก <https://workpointtoday.com> กองปราบปราม 10 วัด คดีเงินทอนวัด.
- Matichon. (2566). [ออนไลน์]. “เหลือบในวงการพุทธศาสนา 3 ยุทธวิธีหาประโยชน์ในวัด” [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566] จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_3766678 สั่งยึดทรัพย์ 56 ล้าน “อดีต ผอ.ส่วนบูรณะ”.
- Watmoli. (2562). [ออนไลน์]. “อำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์” [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566] จาก <https://www.watmoli.com/wittaya-two/1708/>

ครูดี ศิษย์ดี มีอนาคตดี ในสังคมชาวพุทธ*
Good Teachers, Good Students
and Having a Good Future in Buddhist Society

พระมหาภูมิพัฒน์ ญาณวุฑโฒ (คำมี)¹

Phramaha Phumiphat Yanawuttho (Commee)¹

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Buddhist Studies Gradual School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: rinnano37@gmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “ครูดี ศิษย์ดี มีอนาคตดี ในสังคมชาวพุทธ” มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายเกี่ยวกับหลักคุณธรรมของครูที่ดีและศิษย์ที่ดีในทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนอธิบายหลักปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีอนาคตที่ดีด้วย ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะของครูที่ดีในทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยคุณธรรมหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) กัลยาณมิตร คือครูควรมีความเป็นกัลยาณมิตรและเป็นที่น่าเคารพยกย่อง 2) หลักทศ 6 คือหน้าที่ตามหลักธรรมความเป็นครู และ 3) พรหมวิหาร คือหลักธรรมที่ส่งเสริมทำให้ครูมีความเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและน่าเคารพ ส่วนศิษย์ดีในหลักพระพุทธศาสนาต้องประกอบด้วยคุณธรรม 3 ประการ ได้แก่ 1) หลักทศ 6 คือธรรมอันเป็นหน้าที่ศิษย์ หลักธรรมนี้จะช่วยให้ครูเกิดความเมตตาสั่งสอนความรู้ให้เต็มที่ 2) อิทธิบาท คือหลักธรรมที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายความสำเร็จในการเรียน และ 3) พหุสุต คือข้อปฏิบัติเพื่อความเป็นบัณฑิตอันพึงประสงค์ จนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการมีอนาคตที่ดีของครูและศิษย์ในสังคมชาวพุทธพบว่า ทั้งครูและศิษย์ต้องมีแนวความคิดการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม 3 ประการ ได้แก่ 1) ความไม่ประมาท เป็นหลักธรรมสำคัญอย่างยิ่งเพราะเมื่อไม่ประมาทย่อมปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) หลักทฤษฎีมิกัตถประโยชน์ ช่วยส่งเสริมครูและศิษย์ให้มีอนาคตที่ดีในชาติปัจจุบัน และ 3) ธรรม 4 ประการ ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติได้รับความรักใคร่เอ็นดูนำไปสู่ประโยชน์ 4 คือ เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุข พละ ผลการศึกษาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่าหลักคุณธรรมของครูที่ดีในทางพระพุทธศาสนาจะช่วยสนับสนุนความเป็นผู้เจริญให้แก่ผู้เป็นครู ส่วนหลักคุณธรรมของศิษย์ที่ดีในทางพระพุทธศาสนาช่วยสร้างความงอกงามให้แก่ผู้เป็นศิษย์ ทั้งนี้ไม่ใช่แต่ครูหรือเป็นศิษย์เท่านั้น บุคคลทั่วไปทั้งหลายหากประกอบด้วยแนวความคิดการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมก็จะทำให้เกิดประโยชน์กับชีวิตตนเองและสังคมส่วนรวม

คำสำคัญ: ครูดี; ศิษย์ดี; มีอนาคตดี; สังคมชาวพุทธ

¹Received March 9, 2023; Revised June 19, 2023; Accepted June 19, 2023

Abstract

The article titled “Good Teachers, Good Students and Having a Good Future in Buddhist Society” aims to explain the moral principles of good teachers and good students in Buddhism. It also explains Buddhist practices leading a good future. The results of the study revealed that the characteristics of a good teacher in Buddhism consisted of three main virtues: 1) Kalyāṇamittatā, teachers should be good friends and respected, 2) Six Principles, which are duties according to the principles of teaching, and 3) Brahmavihāra, which promotes teachers to be mature and respectful. In addition, a good student in Buddhism must follow three principles: 1) the Six principles are the principles of the student's duties. This principle will help teachers to have loving kindness in teaching knowledge, 2) Iddhipāda, which is the principle that helps achieve the goal of success in learning, and 3) Bahussuta, which is the practice for desirable graduating until the disciple can apply the knowledge to earn a living. In considering the good future of teacher and student in Buddhist society, it was found that both teachers and students must have a concept of living according to three virtues: 1) Appamāda: it is a very important principle because when teachers and students are careless, they will work efficiently, 2) Ditthadhammikāttha: benefits helping to promote teachers and students to have a good future in the present life, and 3) the four virtues encourage the practitioner to receive love and kindness leading to four benefits: growth in age, beauty, happiness, and strength. All the results of the study indicate that the moral principles of being a good teacher in Buddhism would support the prosperity of a teacher, and the virtue of being good students in Buddhism helps support the prosperity of students. This is not only a teacher or student but also people in general, if they incorporate the concept of living according to the Dhamma principles. They will benefit their own lives and society

Keywords: Good teachers; Good students; Good future; Buddhist society

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีการเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน และบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาดังกล่าวและเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ ครู เพราะครูเป็นผู้ที่มีหน้าที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาโดยรอบให้เกิดในตัวผู้เรียนเพื่อให้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเชิงวิชาการ นำไปสู่การมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งการ

ดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ดังนั้นการจะพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพจึงย่อมต้องพึ่งพาอาศัยครูที่มีคุณภาพ ครูที่มีความเป็นครู (บัณฑิตวิทยาลัย, 2561 : <https://graduate.sru.ac.th>) คำว่า “ครู” มาจากคำว่า ครู, ติดถ, ครู, สดถ, อนุสาสก, อาจริย, อุปเทศก, อชฌาปก, ปาจริย (พจนานุกรมไทย-บาลี, 2559, หน้า 107) มีความหมายว่า ผู้สั่งสอนวิชาความรู้ ผู้ฝึกอบรมมรรยาท (พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 17, 2554 : 540) ผู้เป็นปูชนียบุคคลที่สามารถยกวิญญาณของมนุษย์ให้สูงขึ้น (ศึกษาตัวชีวิตคือการเลื่อนขั้นตนเอง, 2515 : 107) คุณค่าของครูนั้นมาจากวิญญาณความเป็นครูอันเป็นคุณลักษณะสำคัญยิ่งเพราะประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรม ทำให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละอดทนเพื่อประโยชน์ของศิษย์เป็นที่ตั้งมิใช่แค่ทำหน้าที่เพื่อรับค่าตอบแทน (พุทธทาสภิกขุกับการพัฒนาวิญญาณความเป็นครู, (กรกฎาคม-ธันวาคม) ปีที่ 18 (2) หน้า 52) ในอีกด้านหนึ่งหากครูเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถแต่ไม่มีจริยธรรมคุณธรรมคอยกำกับใจอยู่เสมอนั้นก็ย่อมสอนศิษย์ไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร หรือประพฤติปฏิบัติตัวต่อศิษย์ไม่เหมาะสมดังที่จะเห็นข่าวในด้านลบปรากฏออกมาตามสื่อต่าง ๆ ในปัจจุบัน เช่น “พันโทวินัยครูทำร้ายนักเรียนรุนแรง” (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) “รวบครูฝึกสอน ล่อลวงเด็ก ม.2 ไปล่อวงละเมิดในวันครู (Ch3plus, 2565 : ch3plus.com/news) “แจ้งเอาผิด “ครูดนตรี” ล่อลวงละเมิดนักเรียนพัทลุง คาดเสียหาย 20 คน” (ThaiPBS, 2566 : <https://graduate.sru.ac.th.pdf>.) เป็นต้น

ดังนั้นครูที่ดีจึงควรมีจริยธรรมคุณธรรมในการสอนศิษย์จึงจะสมกับคำยกย่องต่าง ๆ สำหรับครูที่ดีเมื่อครูดีก็ย่อมสอนศิษย์ไปในทางที่ถูกที่ควรได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นอนาคตของศิษย์ก็ย่อมมีความสำเร็จเจริญก้าวหน้ารอคอยอยู่บนเส้นทางที่จะดำเนินต่อไปในอนาคต ความเก่งกาจสามารถจากการศึกษาที่ดีนั้นย่อมเกิดแก่ผู้ที่มีความใฝ่รู้และใฝ่เรียน คนที่ทั้งดีและเก่งจะช่วยพัฒนาประเทศไทย ดังความว่า “สิ่งที่ทำให้คนไทยเก่งก็คือสุตะ หมายถึงการศึกษาดี” (100 วาทกรรมการบริหารการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต, 2559, หน้า 11) ในการจัดการศึกษาที่พึงประสงค์หรือดีนั้นจะต้องมุ่งส่งเสริมให้คนมีมนุษยสัมพันธ์และมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานร่วมกันเพื่อวางรากฐานให้กับระบบธรรมาภิบาลต่อไป อันจะประโยชน์คือเป็นการเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารการศึกษาและลดการคอร์รัปชันของบุคลากรในระบบ (เรื่องเดียวกัน, หน้า 16)

เมื่อวันที่ 16 มกราคม ที่ผ่านมาเป็นวันครูซึ่งมีคำขวัญประจำปี 2566 ว่า “ครูดี ศิษย์ดี มีอนาคต” (PPTV, 2566 : www.pptvhd36.com/news) จากคำขวัญนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลที่เป็นครูซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญอันจะนำพาลูกศิษย์ซึ่งหมายถึงนักเรียน นักศึกษา ผู้ที่จะเป็นกำลังหลักของชาติในอนาคตเข้ามาศึกษาเรียนรู้ศิลปวิทยาการต่าง ๆ เพื่อนำไปประกอบอาชีพในอนาคต การศึกษานั้นนับว่าเป็นการสร้างรากฐานที่มั่นคงของทุกสังคมเป็นการลงทุนที่ต้องใช้ทั้งทรัพย์สิน บุคลากร และเวลาเป็นอย่างมากกว่าจะได้บุคคลที่เปี่ยมด้วยความรู้และความสามารถในการที่จะพัฒนาประเทศชาติให้ยั่งยืนต่อไปในอนาคต ดังที่กล่าวมาผู้เขียนเห็นความสำคัญที่จะแสดงความหมายของคำขวัญวันครูปีนี้ในแง่มุมทางพุทธศาสนา เพื่อจะเป็นการเสริมคุณค่าควบคู่ไปกับค่านิยมในคำขวัญใหม่วันครูปีนี้ว่า ครูดีเป็นอย่างไร ศิษย์ดีเป็นอย่างไร และการมีอนาคตที่ดีในทางพระพุทธศาสนานั้นได้เสนอไว้อย่างไร อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาแก่ผู้ที่สนใจต่อไป

ครูดีในทางพระพุทธศาสนา

ตามประกาศข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ได้บัญญัติจรรยาบรรณต่อวิชาชีพของครู โดยแบ่งออกเป็น 5 หมวด ในหมวดที่ 3 ได้กล่าวถึงจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการว่า (ราชกิจจานุเบกษา 2556, 4 ตุลาคม. เล่ม 130 ตอนพิเศษ 130 ง. หน้า 72-74.)

หมวด 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า
2. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัย ที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำความผิดเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการ
5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับ หรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

จากข้อบังคับดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาหรือหมายถึงครูตามบทบัญญัติของคุรุสภาที่ครูในประเทศไทยต้องสังกัดและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่กล่าวมานั้น ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามจึงจะนับว่ามีความเป็นครูที่ดี โดยเฉพาะในหมวดที่ 3 ว่าด้วยจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการซึ่งในที่นี้ก็คือนักเรียน นักศึกษา จะพบได้ว่ามีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลายข้อโดยจะนำเสนอหลักธรรมเป็นลำดับต่อไป

กัลยาณมิตรธรรม 7: คุณสมบัติของความเป็นครู

ในอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ทุติยमितตสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงมิตรประกอบด้วยองค์ 7 ประการ 1) เป็นที่รักเป็นที่พอใจ 2) เป็นที่เคารพ 3) เป็นที่ยกย่อง 4) เป็นนักพูด 5) เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ 6) เป็นผู้พูดถ้อยคำอันลึกซึ้งได้ 7) ไม่ชักนำไปในอฐานะ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, เล่ม 23 ข้อ 37 หน้า 53)

- 1) เป็นที่รักเป็นที่พอใจ หมายถึง เป็นผู้เมื่อเข้าใกล้แล้วเกิดความสบายใจ เข้าถึงง่ายไม่ถือตัว ทำให้อยากจะเข้าไปพูดคุยซักถามปัญหา
- 2) เป็นที่เคารพ หมายถึง เป็นผู้ที่สมควรแก่การเคารพเพราะปฏิบัติสมควรแก่ฐานะของตน ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจว่าสามารถเป็นที่พึ่งได้อย่างปลอดภัย
- 3) เป็นที่ยกย่อง หมายถึง เป็นผู้ทรงคุณคือความรู้ภูมิปัญญา ทั้งยังหมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ควรแก่การที่จะรับเอาเป็นแบบอย่าง เมื่อระลึกถึงกล่าวถึงท่านแล้วรู้สึกภาคภูมิใจ
- 4) เป็นนักพูด หมายถึง เป็นผู้ที่มีวาทศิลป์ รู้จักให้เหตุผลเมื่อหยิบยกประเด็นต่าง ๆ เพื่ออธิบายให้เข้าใจ พร้อมทั้งรู้จักกาลในการพูดว่าเวลาไหนควรกล่าวตักเตือน เวลาไหนควรแนะนำ เป็นที่ปรึกษาที่ดี

5) เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ หมายถึง มีความพร้อมที่จะรับฟังปัญหา ชักถาม คำเสนอ และ วิพากษ์วิจารณ์ มีความอดทนไม่เบื่อและฉุนเฉียว

6) เป็นผู้พูดถ้อยคำอันลึกซึ้งได้ หมายถึง มีความสามารถในการอธิบายเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน ยากต่อการเข้าใจ ให้สามารถเข้าใจได้ง่ายพร้อมทั้งให้เรียนรู้ในเรื่องที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นไป

7) ไม่ชักนำในอริยฐานะ หมายถึง ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

หลักทศ 6 (ทศเบื่องขวา): หน้าที่ครูอันพึงปฏิบัติต่อศิษย์

ในทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ฉติสาปฏิจฉาบทกัณท์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงเทศนาแก่สังคาลกมาณพว่า ทศ 6 อันพึงบุคคลพึงทำความเคารพนับประกอบด้วย

- 1) ทศเบื่องหน้า คือ บิดา มารดา
- 2) ทศเบื่องขวา คือ ครูอาจารย์
- 3) ทศเบื่องหลัง คือ สามเณร
- 4) ทศเบื่องซ้าย คือ มิตรสหาย
- 5) ทศเบื่องบน คือ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์
- 6) ทศเบื่องล่าง คือ ลูกจ้างกับนายจ้าง

เมื่อทรงแสดงว่าทศ 6 นั้นคือบุคคลใดบ้างแล้วจึงทรงถึงหน้าที่อันบุคคลในทศนั้นพึงปฏิบัติต่อกัน เมื่อจะทรงตรัสถึงหน้าที่ของครูอาจารย์ผู้ดำรงอยู่ในฐานะทศเบื่องขวาแก่สังคาลกมาณพ ทรงตรัสว่า เมื่อ อาจารย์ผู้เป็นทศเบื่องขวาศิษย์บำรุงด้วยหน้าที่ 5 ประการแล้ว ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยหน้าที่ 5 ประการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 11/268/213)

1) แนะนำให้เป็นคนดี คนดีในที่นี้หมายถึงคนดีของครอบครัวและคนดีตามที่ตั้งใจให้ การยอมรับว่าดี คนดีของครอบครัวคือทำตามหน้าที่ของเด็กมีการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ช่วยเหลืองานบ้านงานเรือน ไม่เกียจคร้าน ไม่สร้างเรื่องที่จะนำพาความเสื่อมเสียมาสู่ครอบครัว คนดีของสังคมหมายถึงคนที่ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่บุคคลในสังคม ทำมาหากินโดยสุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม

2) ให้เรียนดี หมายถึง การทำหน้าที่สอนหนังสือของครู ครูต้องใช้เวลาในการสอนศิษย์ให้ ความรู้อย่างเต็มที่ ไม่เบียดบังเวลาในการสอนหนังสือไปทำการงานอย่างอื่นซึ่งถือว่าเป็นการบกพร่องต่อการ ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะครูผู้สอน

3) บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี เมื่อใช้เวลาสอนเต็มที่แล้วก็ต้องสอนความรู้แก่ ศิษย์อย่างเต็มที่ ไม่ปิดบังความรู้ไว้ด้วยอคติต่อศิษย์หรือกลัวศิษย์จะรู้ดีรู้มากกว่าตน ต้องสอนให้ศิษย์รู้จักคิด วิเคราะห์แยกแยะเนื้อหาที่เรียนด้วยตนเอง พร้อมทั้งเปิดโอกาสในการซักถามข้อสงสัยของศิษย์อย่างเต็มที่

4) ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหาย เมื่อศิษย์คนใดมีความประพฤติดีก็พึงยกย่องเพื่อให้ศิษย์คน อื่นได้ถือเป็นแบบอย่าง หรือศิษย์คนใดมีผลการเรียนดีก็ต้องยกย่องชมเชยให้ปรากฏ ในขณะที่เดียวกันแม้ศิษย์ คนใดที่มีความประพฤติหรือผลการเรียนไม่ดี ครูก็ต้องมีความกรุณาในการช่วยเหลือให้ศิษย์นั้นกลับมามีได้

5) ทำความป้องกันในทศทั้งหลาย การปกป้องศิษย์จากอันตรายที่จะเข้ามาทำร้ายนั้นเป็น ธรรมดาที่บุคคลทั่วไปก็มีได้ แต่การป้องกันศิษย์จากความไม่ดีทั้งหลายหมายถึงเมื่อศิษย์หลงเดินทางผิด ครูก็

ต้องเป็นผู้ชักนำพาศิษย์ของตนให้กลับมาสู่หนทางที่ดี โดยครูจะต้องไม่ทอดทิ้งศิษย์ที่หลงประพฤติดีผลพลาดไป ด้วยคิดว่าศิษย์คนนั้นไม่สามารถจะเป็นคนดีตามที่ตนปรารถนาได้

พรหมวิหารธรรม: คุณธรรมของครู

ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต พระพุทธเจ้าได้แสดงคุณสมบัติความเป็นพรหมแก่โณพราหมณ์ว่า มี 4 ประการ คือ 1) มีความเมตตา 2) มีความกรุณา 3) มีมุทิตา 4) มีอุเบกขา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 22/192/319)

1) มีความเมตตา ครูต้องรักเมตตาศิษย์ทุกคนด้วยอาการเกื้อกูลโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ไม่เลือกว่าศิษย์รักศิษย์ชังจากฐานะหรืออุปพรณสัณฐานหรือปัญญา

2) มีความกรุณา ครูต้องมีความกรุณาสงสารต่อศิษย์ เมื่อเห็นศิษย์ตกอยู่ในความทุกข์แล้วเกิดความสะทอนใจ อยากช่วยให้เขามีความรู้มีปัญญาเพื่อให้พ้นทุกข์

3) มีมุทิตา ครูมีความยินดีเมื่อศิษย์ได้ดีหรืออยู่ดีมีสุข เมื่อเห็นเขามีจิตใจที่ผ่องใส มีความสุขเป็นปกติ เมื่อเขามีความเจริญงอกงามก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ความชื่นชมยินดีในลักษณะนี้เกิดขึ้นได้ยากยิ่ง เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะมีความริษยาต่อผู้อื่นที่ได้ดี หากครูสามารถทำจิตใจให้เกิดมุทิตาขึ้นได้จึงนับว่าเป็นยอดครู

4) มีอุเบกขา ครูต้องรู้จักปล่อยวางใจเป็นกลางต่อศิษย์ตามที่เขาสสมควรได้รับผลอันสมกับ ความรับผิดชอบของตนเอง เมื่อเขาสำเร็จการศึกษาเลือกดำเนินทางชีวิตของตนแล้วครูก็ต้องเคารพการตัดสินใจต่าง ๆ ของศิษย์ เป็นเสมือนความไว้วางใจในลูกศิษย์ของตนว่าสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยการคิดตัดสินใจของตนเอง

กล่าวโดยสรุป ครูที่ดีในทางพระพุทธศาสนาถือเป็นครูผู้ที่ประกอบด้วยคุณธรรมหลัก 3 ประการ คือ กัลยาณมิตร เป็นที่รักของศิษย์ นำเคารพยกย่อง มีความอดทนสูง เมื่อศิษย์กล่าวถึงก็มีความภาคภูมิใจในตัวครูว่าสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ได้ โดยหน้าที่ของครูตามหลักพุทธศาสนาคือ สอนศิษย์ให้เป็นคนดี แนะนำสั่งสอนวิชาต่าง ๆ ให้อย่างเต็มที่ไม่ว่าบิณฑัง เมื่อศิษย์ทำผลการเรียนได้ดีน่าชื่นชมก็ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ พร้อมทั้งเป็นดุษฎีแม่ไก่ที่คอยปกป้องลูกเจ็บเมื่อมีอันตรายเข้ามาใกล้ ในส่วนคุณธรรมที่ช่วยเสริมให้ครูเป็นดุจพรหม คือครูมีความเมตตาต่อศิษย์ เมื่อศิษย์ตกทุกข์ได้ยากก็ยื่นมือให้ความช่วยเหลือด้วยความกรุณา มุทิตาศิษย์เมื่อประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าไปก็ชื่นชมยินดี เมื่อศิษย์เติบโตบนเส้นทางของตนก็เฝ้ามองด้วยความเบาใจปล่อยวางอย่างภาคภูมิใจ

ศิษย์ดีในทางพระพุทธศาสนา

หลักทศ 6: หน้าที่ของศิษย์พึงปฏิบัติต่อครูอาจารย์

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อหน้าที่ครูอันพึงปฏิบัติต่อศิษย์ว่า ในที่ฆนิกาย ปาฎิกวรรค ฉทิสปาฎิจฉาพนกัณห์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 11/268/213) พระพุทธเจ้าทรงแสดงเทศนาแก่สังคาลกมาณพวาทิศ 6 อันพึงบุคคลพึงทำความเคารพนั่น ในส่วนข้อของศิษย์อันพึงปฏิบัติต่อครูอาจารย์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่สังคาลกมาณพวามี 5 ประการ ดังนี้

1) ลูกขึ้นยืนต้อนรับ ในโรงเรียนปัจจุบันเวลา ก่อนเรียนเมื่อมีครูเดินทางเข้ามาถึงก็มีธรรมเนียมปฏิบัติว่าให้หัวหน้าห้องกล่าวนำเพื่อนในชั้นเรียนลุกขึ้นเพื่อทำความเคารพครูที่จะเข้ามาสอน และหลังจากครูสอนแล้วก็ต้องลุกขึ้นเพื่อทำความเคารพครูผู้สอนอีกครั้ง ในบริบทเดียวกันนี้สามารถนำไปปรับใช้ได้ แม้เวลาอยู่นอกห้องเรียน คือ ในสังคมชาวพุทธเมื่อมีแขกหรือผู้ใหญ่มาเยี่ยมก็มักแสดงการต้อนรับด้วยการยืนขึ้นและพนมมือไหว้ต้อนรับแขกหรือผู้ใหญ่ท่านนั้นที่มาเยี่ยมเยียน

2) เข้าไปคอยรับใช้ เมื่อครูต้องการความช่วยเหลือท่านจะไหว้วานบอกให้ศิษย์ช่วยเป็นบางครั้ง แต่บางครั้งศิษย์ก็ต้องมีการสังเกตและพร้อมที่จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือครูเสมอ

3) เชื่อฟัง คือเชื่อในสิ่งที่ครูสอนแล้วนำไปปฏิบัติตาม เชื่อในที่นี้ไม่ได้มุ่งถึงการเชื่อโดยไม่พิจารณาก่อนว่าดีหรือไม่ แต่หมายถึงการนำไปปฏิบัติตามดูแล้วเห็นผลดีจึงเชื่อตาม หรือพิจารณาแล้วว่าไม่ขัดแย้งกับกุศลธรรมจึงเชื่อและทำตาม

4) ดูแลปรนนิบัติ ในข้อนี้มีนัยเดียวกันกับข้อที่ว่าเข้าไปคอยรับใช้ แต่บริบทอาจต่างออกไป เช่นการเตรียมน้ำมาให้ครูดื่มก่อนเวลาสอน การช่วยยกสัมภาระไปส่งครูเมื่อเรียนเสร็จแล้ว หรือเมื่อครูรู้สึกไม่สบายศิษย์ปรนนิบัติด้วยการพัดหรือเตรียมน้ำให้ครูก็ถือว่าเป็นการปรนนิบัติได้เช่นกัน

5) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ ในที่นี้ถือว่าเป็นการแสดงความเคารพอย่างยิ่งในครูผู้สอน มีการแสดงออกได้หลายวิธี เช่น ไม่พูดแทรกขณะที่ครูสอน ไม่แสดงกิริยาที่ไม่เคารพ มีการยืนเท้าไปทางครู การไม่สำรวจกิริยาเป็นต้น เมื่อมีความสงสัยในเนื้อหาการเรียนก็ต้องรอให้ครูพูดจบก่อนแล้วจึงขออนุญาตเพื่อซักถาม เป็นต้น

อิทธิบาท 4: ธรรมที่ช่วยให้สำเร็จการศึกษา

ในทศนิกาย ปาฏิภวรรค สังคิตติหมวดที่ 4 กล่าวถึงอิทธิบาท 4 ประการ คือ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 11/206/277)

1) ความพอใจ (ฉันทะ) เมื่อนักเรียนมีความตั้งใจ ตั้งจุดหมายที่จะดำเนินไปให้สำเร็จ ก็ต้องมีความพึงพอใจในเรื่องของการเรียนก่อนเป็นข้อแรก ในข้อนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นจุดเริ่มต้นนำไปสู่ข้ออิทธิบาทอื่น

2) ความเพียร (วิริยะ) การประกอบความเพียรในการศึกษาจดจำความรู้ มีการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนไม่เกียจคร้าน หมั่นทำแบบทดสอบเพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาการเรียน

3) ความเอาใจใส่ (จิตตะ) คือมีจิตจดจ่ออยู่กับการเรียน ไม่ส่งจิตออกไปเรื่องอื่นในขณะที่เรียน หรือหมายความว่าไม่ทอดทิ้งการเรียนตั้งใจศึกษาจนจบหลักสูตรการศึกษาโดยไม่ล้มเลิกเสียกลางคัน

4) ความหมั่นปรับปรุงอยู่เสมอ (วิมังสา) หมั่นตรวจสอบความรู้ทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนแล้วอยู่เสมอ มีการทอ้งจำให้ขึ้นใจ การหมั่นทำแบบทดสอบทบทวนการเรียน เป็นต้น

พหุสูตร 5: บัณฑิตอันพึงประสงค์

ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงสีลวันตสูตรแก่คณะสงฆ์เกี่ยวกับองค์คุณของพระเถระ 5 ประการ หนึ่งใน 5 ประการนั้นปรากฏความข้อหนึ่งว่า พระเถระผู้มีศีลนั้นต้องมีความเป็น

พหุสูตรประกอบด้วย 1) การเล่าเรียนศึกษามาก 2) การทรงจำสิ่งที่เรียนรู้ได้แม่นยำ 3) ความคล่องแคล่วในความรู้ที่ได้ศึกษาแล้ว 4) ความจำเป็นเลิศ 5) มีความเข้าใจในความรู้ที่ได้ศึกษามากอย่างลึกซึ้ง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 22/87/155) นักเรียนผู้กำลังศึกษาสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อความเป็นบัณฑิตอันพึงประสงค์ได้ดังนี้

1) การศึกษาเล่าเรียนมาก หมายถึง การอ่านตำราหาความรู้เพิ่มเติมจากการเรียนในห้องเรียน เพราะสามารถทำให้มีความรู้ที่กว้างขวางขึ้นไป โดยเฉพาะในสมัยปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีไอทีส่งเสริมให้เรียนรู้ข้อมูล แนวคิดใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้นอันจะทำให้เกิดมุมมองได้กว้างและหลากหลายพร้อมทั้งมีความคิดวิเคราะห์ที่เฉียบแหลมขึ้น

2) การทรงจำสิ่งที่เรียนรู้ได้แม่นยำ สามารถทำได้ด้วยการหมั่นทบทวนและท่องจำ การเรียนในสมัยที่ไม่มีตัวหนังสืออ่านทวนใช้การเรียนแบบมุขปาฐะคือท่องจำแล้วทำความเข้าใจสิ่งที่ท่องนั้นบ่อย ๆ ด้วยการคิดวิเคราะห์ทบทวนจึงทำให้สามารถมีความจำบทเรียนที่ดีได้ ซึ่งในสมัยนี้มีอุปกรณ์สำหรับช่วยจดบันทึกหลากหลายสามารถช่วยในการจดจำได้ดีหากรู้จักใช้ ซึ่งนักเรียนจึงต้องมีความฉลาดที่จะใช้เทคโนโลยีส่วนนี้ให้เกิดประโยชน์

3) ความคล่องแคล่วในความรู้ มีส่วนมาจากการท่องจำซึ่งต้องอาศัยความขยันเป็นส่วนประกอบสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อท่องแล้วก็ต้องนำความรู้มาใช้ให้บ่อยที่สุด การนำความรู้มาใช้ก็คือการทำแบบทดสอบความรู้ตามที่ครูอาจารย์ได้มอบหมายซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนในความชำนาญนี้

4) ความจำเป็นเลิศ หมายถึง การจดจำวิชาต่าง ๆ ได้มากไม่ใช่แค่จำวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งความจำที่มากนี้แต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไปไม่ใช่ทุกคนจะมีความจำที่มากได้เท่ากัน ในทางปฏิบัติความจำข้อมูลได้มากก็มีผลมาจากการศึกษาหาความรู้มาก เมื่อศึกษามากก็ต้องหมั่นทบทวน และใช้ความรู้บ่อย ๆ จนทำให้เกิดความชำนาญและจดจำขึ้นใจ นึกถึงเมื่อใดก็สามารถนำมาใช้ได้ทันที ดังเช่นอาจารย์ที่เชี่ยวชาญคัมภีร์พระพุทธศาสนาบางท่านก็สามารถจดจำพระไตรปิฎกได้หลายคัมภีร์ หรือพระภิกษุที่ทรงจำปาฏิโมกข์ศีล 227 ข้อได้ เป็นต้น

5) มีความเข้าใจในความรู้อย่างลึกซึ้ง เป็นผลมาจากการรู้จักคิดแบบสืบสาวราวเรื่อง รู้จักจับประเด็นเนื้อหาหลักแล้วจึงคิดต่อไปเป็นสายลุ่มลึกลงไปตามลำดับ ในทางพุทธศาสนาการขบคิดแบบลุ่มลึกเช่น ปฏิจจสมุပ္บาท เพราะเป็นการรู้ลำดับสาเหตุของการเกิดเริ่มจากอวิชชาไปจนถึงอุปายาส ซึ่งการรู้ปฏิจจสมุပ္บาทนี้เป็นเหตุให้พระโพธิสัตว์ตรัสรู้ทำลายอวิชชาได้ หรือตัวอย่างหนึ่งคืออริยสัจ 4 จะแบ่งออกเป็นปัจจัยฝ่ายเหตุและผลที่เกิดจากปัจจัยฝ่ายเหตุ คือ เหตุและผลนั่นเอง ก็คิดแบบมีเหตุผลจะทำให้สามารถเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น

ดังนั้น ศิษย์ดีในทางพระพุทธศาสนาต้องประกอบด้วยความรู้จักหน้าที่ของตนเองก่อน ซึ่งหมายถึงหน้าที่ตามหลักธรรมโดยใจความสำคัญก็คือการให้ความเคารพครูผู้สอน ซึ่งความเคารพสามารถแสดงออกได้ด้วยการอ่อนน้อมถ่อมตนว่าง่ายสอนง่าย ไม่โต้เถียงครูอย่างไรเหตุผลหรือไม่รู้จักกาลเทศะ และต้องรู้จักความกตัญญูรู้คุณท่านแม้ว่าจะจบการศึกษาไปแล้วก็ตาม เมื่อศิษย์มีความเคารพครูก็ยินดีที่จะสอนความรู้ให้ เมื่อกำลังศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมสำคัญที่จะช่วยให้สำเร็จคืออิทธิบาท ความพอใจเป็นสิ่งที่พึงทำให้เกิดเป็นอันดับ

แรกและมีความสำคัญยิ่งในการเอื้อต่อการเกิดอธิบาทข้ออื่น ๆ ต่อไป จุดหมายปลายทางของการศึกษาก็คือเป็นผู้ที่ทรงความรู้เพราะได้ศึกษาเล่าเรียนเนื้อหาวิชาการ พร้อมทั้งมีความฉลาดเชี่ยวชาญทรงจำความรู้ได้ชำนาญ สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพส่งเสริมตนเองต่อไปได้ในอนาคต

ครูดี ศิษย์ดี มีอนาคต ในสังคมชาวพุทธ

พระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมคำสอนในการปฏิบัติหน้าที่อันบุคคลในสังคมพึงปฏิบัติต่อกันปรากฏตามหลักทศ 6 ซึ่งในบทความนี้ได้กล่าวถึงเฉพาะหน้าที่ของครูและนักเรียน เมื่อครูปฏิบัติหน้าที่ของตนดีแล้วผลที่ได้คือความเจริญในหน้าที่การงาน เมื่อนักเรียนปฏิบัติหน้าที่ของตนดีแล้วครูย่อมเมตตาสั่งสอนอย่างเต็มที่ คุณสมบัติของครูในสังคมชาวพุทธคือความเป็นกัลยาณมิตร ประพฤติตนเป็นที่น่าเคารพยกย่อง มีความอดทนในการอบรมสั่งสอนศิษย์ หลักธรรมที่ส่งเสริมครูคือพรหมวิหาร อันเป็นธรรมชาติของผู้ใหญ่ที่มีความเมตตากรุณา มีความยินดีต่อศิษย์และวางตนเป็นกลาง ผลที่ได้คือลูกศิษย์ให้ความเคารพและเป็นที่รัก ศิษย์เมื่อครูสอนดีแล้วพึงใช้หลักอธิบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ ต้องมีฉันทะคือความพอใจในการศึกษา มีความเพียรไม่ย่อท้อจิตใจ ผักใฝ่ในการเรียนและหมั่นทบทวนบทเรียนอยู่เสมอ ผลที่ได้คือประสบความสำเร็จในการเรียน จุดหมายปลายทางของความเป็นบัณฑิตผู้ได้ศึกษาแล้วคือหลักพุทธสุตอันเป็นหลักของผู้ทรงภูมิความรู้

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงอนาคตของครูและนักเรียนโดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นเกณฑ์ความสำเร็จในด้านทางโลกของครูคือความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ เกียรติยศ ค่าตอบแทนที่ได้รับในแต่ละเดือนเพื่อนำไปเลี้ยงชีพและครอบครัว ในส่วนความสำเร็จของนักเรียนในสังคมปัจจุบันที่ครอบครัวต่าง ๆ มุ่งหวังให้ลูกหลานดำเนินไปถึงคือการสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพการงานที่มั่นคงเลี้ยงชีพต่อไปได้ในอนาคต มีครอบครัวที่อบอุ่น เป็นต้น

ผู้เขียนมีความเห็นว่าจากหลักธรรมที่ได้นำเสนอไปเพื่อเป็นข้อปฏิบัติสำหรับครูและนักเรียนนั้นยังไม่ครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะครูก็ยังมีชีวิตครอบครัวมีบทบาทหน้าที่อาจะเป็นพ่อหรือแม่ในส่วนของนักเรียนนั้นเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็ต้องดำเนินชีวิตมีครอบครัวต่อไป หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติได้รับผลที่ดีในชีวิตนั้นมีมากมาย ดังนั้นผู้เขียนจึงเลือกเอาหลักธรรมซึ่งบุคคลมีความคุ้นเคยและพอมีความรู้อยู่บ้างมาเป็นข้อปฏิบัติสำหรับดำเนินชีวิตประจำวันเมื่ออยู่นอกบทบาทของความเป็นครูและนักเรียน คือ 1) หลักความไม่ประมาท 2) หลักทวิญญูมมิกัตถประโยชน์ 3) หลักธรรม 4 ประการ ดังจะอธิบายเป็นลำดับไป

อปปมาทธรรม: หลักความไม่ประมาท

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอปปมาทธรรมปรากฏใน อปปมาทสูตร ว่า “ธรรมอย่างหนึ่งคือความไม่ประมาทที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมยึดถือไว้ได้ซึ่งประโยชน์ในภพนี้และในภพหน้า” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 22/53/523) ประโยชน์ในภพนี้ก็คือความสำเร็จในชีวิตชีวิตฆราวาสสิ่งที่ต้องการสูงสุดก็คือความสุขความเจริญ ความสุข 2 ส่วน คือ 1) ความสุขทางกาย มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง 2) ความสุขทางใจ คือสภาวะจิตใจที่ไม่มีความทุกข์มาเบียดเบียนให้เกิดความกังวลหรือความเครียด ความเจริญ คือ เจริญในหน้าที่การงานหรือกิจการงานของตนที่ทำอยู่ ซึ่งความสุขความเจริญ

ดังกล่าวนี้ต้องมีความไม่ประมาทเป็นสำคัญ เพราะความประมาทเป็นหนทางที่นำไปสู่ความเสื่อม ทั้งนี้ พระพุทธเจ้าก็ทรงตรัสไว้ในกาลก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพานถึงความสำคัญของคำสอนทั้งปวงของพระองค์ว่ามีความไม่ประมาทนี้สำคัญที่สุด (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 10/218/166)

ดังนั้น ความสำเร็จในชีวิตย่อมเกิดแก่บุคคลด้วยการดำรงชีวิตด้วยความประมาทจึงมีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ เพราะเมื่อดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาทแล้วย่อมส่งผลให้การทำงานสำเร็จ และยังสามารถปฏิบัติกิจกรรมอื่น ๆ ได้ผลสำเร็จตามไปด้วย ซึ่งความไม่ประมาทนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการมีสติ คือ ความรู้ตัว และสัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัวทั่วพร้อมมีสติในการทำงานอยู่เสมอ ความประมาทก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ความสำเร็จของงานก็ย่อมเกิดขึ้นได้โดยสวัสดิ์

ทฤษฎีมีกัตถสังวัตตนิกรรม 4

หลักธรรมสำหรับการปฏิบัติซึ่งได้แสดงถึงความสำเร็จในชาตินี้อันบุคคลผู้ปฏิบัติตามพึงหวังได้ เรียกว่า ทฤษฎีมีกัตถสังวัตตนิกรรม 4 หรือรู้จักกันในชื่อทฤษฎีมีกัตถประโยชน์ มีคำย่อที่นิยมให้ท่องจำคือ “อุ อา กะ สะ” ปรากฏในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ทีฆชาดกสูตร ความว่าครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่โกปิยบุตร ได้ทูลถามธรรมเพื่อเกื้อกูลในภพ(ชาติ)นี้ ทรงตรัสว่าธรรม 4 ประการนี้ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในปัจจุบันแก่กุลบุตร คือ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 23/54/340)

1) อุฏฐานสัมปทา คือ เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการทำงาน คือ เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการทำงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาในการทำหน้าทีการทำงานจนสำเร็จ

2) อารักขสัมปทา คือ มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร ทำงานได้ทรัพย์นั้นมาโดยสุจริตไม่เบียดเบียนใครจึงได้มา พึงรักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้ด้วยความคิดว่าทำอย่างไรทรัพย์นี้ถึงจะไม่พร่องไปสู่สูญไป เช่น ถูกโจรกรรม หรือภัยพิบัติทางธรรมชาติทำลายเสีย ซึ่งในปัจจุบันบุคคลนิยมฝากเงินไว้กับสถาบันทางการเงินต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัย หรือกระจายความเสี่ยงในการสูญเสียทรัพย์สินด้วยการนำไปลงทุน เป็นต้น

3) กัลยาณมิตตตา คือ ความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม บุคคลในสังคมนั้นมีทั้งคนดีและไม่ดี ในส่วนนี้พระพุทธเจ้าทรงหมายเอาบุคคลที่ประกอบด้วยธรรม 4 พึงคบเป็นกัลยาณมิตร คือ 1) มีศรัทธา 2) มีศีล 3) รู้จักให้ (จาคะ) 4) มีปัญญา

4) สมชีวิตา คือ เมื่อบุคคลรู้ว่าทรัพย์ของตนนั้นจะเพิ่มขึ้นหรือพร่องไปด้วยสาเหตุใดก็พึงกระทำหรือหลีกเลี่ยงจากสาเหตุนั้น เลี้ยงชีพด้วยความพอดีไม่ฟุ้งเฟ้อใช้จ่ายไม่ระวาง ด้วยความคิดว่า รายจ่ายนั้นจะต้องไม่เกินกว่ารายได้ เพราะเมื่อเป็นเช่นนั้นความเป็นหนี้ก็ย่อมเกิดขึ้นต้องไปหยิบยืมผู้อื่นมาใช้จ่ายเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ต่อไป

ดังนั้น หลักธรรมนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงโดยลำดับตั้งแต่ได้ทรัพย์มาซึ่งพระองค์ทรงสรรเสริญการทำงานที่สุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่นได้ทรัพย์มา เมื่อได้ทรัพย์มาแล้วก็ต้องรู้จักฉลาดในการเก็บรักษา สำคัญยิ่งคือการคบค้าสมาคมพึงหลีกเลี่ยงจากปาปมิตรแล้วคบกัลยาณมิตร ส่วนสุดท้ายการใช้ชีวิตในระยะยาวคือต้องรู้จักฉลาดในการใช้จ่ายทรัพย์ แบ่งทรัพย์ไว้ใช้ส่วนหนึ่ง แบ่งไว้เก็บส่วนหนึ่งเพื่ออนาคตข้างหน้า

ธรรม 4 ประการ

ในหลักธรรมข้อสุดท้ายปรากฏตามคำให้พรของพระสงฆ์ว่า “... อายุ วัฒน สุขัง พะลัง” ความขื่อนี้มาจากขุททกนิกาย ธรรมบท เรื่องอายุวัฒนกุมาร พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า “ธรรม 4 ประการ คือ อายุ วัฒน สุขะ พะละ ย่อมเจริญแก่ผู้กราบไหว้ ผู้อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เป็นนิตย์” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 25/109/64) ความอ่อนน้อมเป็นส่วนสำคัญที่เมื่อผู้น้อยปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ย่อมทำให้ผู้นั้นเกิดความเมตตาอยากช่วยเหลือหรือส่งเสริม ดังนั้นผู้ใดที่ปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ด้วยกิริยามารยาทที่แสดงความอ่อนน้อมนับถือก็ย่อมจะเจริญในหน้าที่การงานมีผู้สนับสนุนให้ก้าวหน้า

ดังที่ผู้เขียนได้ยกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ 1) ความไม่ประมาท 2) ทิฏฐธรรมมิกกัตถประโยชน์ และ 3) ธรรม 4 ประการ จะสังเกตได้ว่าครูและนักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามสภาวะของตน คือ ครูมีอนาคตที่เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เกียรติยศ ก็ต้องปฏิบัติหน้าที่คือการสอนหนังสือให้เรียบร้อย ไม่บกพร่องต่อหน้าที่ด้วยความไม่ประมาท มีการดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรม 4 ประการ และสุดท้ายความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่หรือผู้บังคับบัญชาของตนก็สามารถทำให้อนาคตของครูมีความสุขความเจริญ ในส่วน of นักเรียนความสำเร็จในอนาคตมาจากการศึกษาหาความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพในอนาคตเลี้ยงตนเองและครอบครัว ความสำเร็จในการศึกษาจะเกิดขึ้นได้นอกจากหลักธรรมที่ได้เสนอไปแล้วนั้นส่วนสำคัญคือ ต้องไม่ประมาทในชีวิต การดำเนินชีวิตตามหลักธรรม 4 นั้นก็สามารถปรับได้ตามความเหมาะสมเมื่ออยู่ในวัยเรียน เมื่อจบการศึกษาทำงานเลี้ยงชีพแล้วก็ยังสามารถนำไปปฏิบัติตามได้ ส่วนสุดท้ายคือธรรม 4 ประการ การมีมารยาท รู้จักยกมือไหว้ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้นั้นเกิดความเมตตาสนับสนุน ดังกล่าวนี้นี้การมีอนาคตที่ดีของทั้งครูและนักเรียนก็ย่อมมีความสำเร็จ

สรุป

ครูดี ศิษย์ดี มีอนาคตดี ในสังคมชาวพุทธ อันเป็นคำขวัญของวันครูในปี 2566 นี้คำขึ้นต้นว่า “ครูดี” แสดงถึงความสำคัญของครูผู้สอน ครูผู้ทำการสอนในโรงเรียนนั้นมีหลักจรรยาบรรณที่พึงปฏิบัติต่อนักเรียนอยู่ 5 ประการ เมื่อครูปฏิบัติดีย่อมสร้างความน่าเคารพนับถือให้เกิดขึ้นสมกับที่บุคคลในสังคมยกย่องครูว่าเป็นดั่งแม่พิมพ์ของชาติ เป็นดังพระคุณที่สามารถรองจากบิดามารดาของลูกศิษย์ ในทางกลับกันหากครูประพฤติเสื่อมเสียก็ย่อมทำลายความน่าเคารพยกย่องนั้นลงไป ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมหลายประการที่เป็นแนวทางส่งเสริมคำขวัญวันครูในปีนี้มีหลักอธิบายถึงหน้าที่ การปฏิบัติตนของครูและศิษย์ พร้อมทั้งธรรมะอันเป็นหลักปฏิบัติส่งเสริมอนาคตที่ดีของครูและศิษย์ในสังคมชาวพุทธ ครูที่ดีในทางพระพุทธศาสนาต้องประกอบด้วยคุณธรรมหลัก 3 ประการ คือความเป็นกัลยาณมิตร เป็นที่รักของศิษย์ น่าเคารพยกย่อง มีความอดทนสูง เป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ ครูมีหน้าที่สอนศิษย์ให้เป็นคนดี แนะนำสั่งสอนวิชาให้เต็มที่ไม่ว่าปิดบัง ชื่นชมเมื่อศิษย์ทำผลการเรียนได้ดียกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ ปกป้องศิษย์จากภัยอันตรายที่เข้ามาใกล้ ในส่วนคุณธรรมที่ช่วยเสริมให้ครูเป็นดุษฎีพรหม คือ มีความเมตตา ช่วยเหลือด้วยความกรุณา ศิษย์เมื่อประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าก็ชื่นชมยินดี เมื่อศิษย์เติบโตบนเส้นทางของตนก็เฝ้ามองด้วยความเบาใจปล่อยวางอย่างภาคภูมิใจ

ศิษย์ดีในทางพระพุทธศาสนาต้องประกอบด้วยความรู้จักหน้าที่ของตนเอง ให้ความเคารพครูผู้สอน สามารถแสดงออกได้ด้วยการอ่อนน้อมว่าง่ายสอนง่าย ไม่โต้เถียงครูอย่างไรเหตุผลหรือไม่รู้จักกาลเทศะ รู้จักกตัญญูรู้คุณท่านแม้ว่าจะจบการศึกษาไปแล้ว ในขณะศึกษาเล่าเรียนก็ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 ทำความพอใจในการศึกษาให้เกิดขึ้น มีความขยันไม่ขี้เกียจ ตั้งใจศึกษา และหมั่นทบทวนบทความเรียน จุดหมายปลายทางของการศึกษาจะเป็นผู้ที่ทรงความรู้ เพราะได้ศึกษาเล่าเรียนเนื้อหาวิชาการ พร้อมทั้งมีความฉลาดเชี่ยวชาญทรงจำความรู้ได้ชำนาญ สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพส่งเสริมตนเองต่อไปได้ในอนาคต อนาคตที่ดีในทางพระพุทธศาสนาได้ใช้หลักธรรมคือ 1) ความไม่ประมาท 2) ทิฐุธัมมิกัตถประโยชน์ และ 3) ธรรม 4 ประการ หากครูและนักเรียนนำไปปรับใช้ได้ตามสภาวะของตน ย่อมมีอนาคตที่ประสบความสำเร็จและมีความสุขความเจริญในชีวิตได้

เอกสารอ้างอิง (References)

- ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556. (2556. 4 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 130 ตอนพิเศษ 130 ง. หน้า 72-74.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระพรหมบัณฑิต. (2559). 100 วาทกรรมการบริหารการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต. กรุงเทพฯ: ยูโรปาเพรส.
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.9. ราชบัณฑิต). (2559). พจนานุกรมไทย-บาลี. กรุงเทพฯ: วัดราชโอรสาราม ราชวรวิหาร.
- พุทธทาสภิกขุ. (2515). ศึกษาตัวชีวิตคือการเลื่อนขั้นตนเอง. กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเจตน์ ผิวทองงาม และคณะ. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565). พุทธทาสภิกขุกับการพัฒนาวิญญูณความเป็นครู. วารสารปณิธาน. 2565; 18 (2): หน้า 52.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). [ออนไลน์]. “ฟันโทษวินัยครูทำร้ายนักเรียนรุนแรง”. [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566] จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/2481827>.
- บัณฑิตวิทยาลัย. (2561). [ออนไลน์]. “ความเป็นครู”. [สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2566] จาก <https://graduate.sru.ac.th/wp-content.pdf>.
- ch3plus. (2566). [ออนไลน์]. “รวมครูฝึกสอน ล่อลวงเด็ก ม.2 ไปล้วงละเมิดในวันครู”. [สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566] จาก ch3plus.com/news/.
- PPTV Online. (2566). [ออนไลน์]. “คำขวัญวันครูปี 2566 ครูดี ศิษย์ดี มีอนาคต”. [สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2566] จาก www.pptvhd36.com/news/การเมือง/187866

Micheal B. Wikinson and Hugh N. Cambell. (2010). Philosophy of Religion: An Introduction. New York: Continuum.